

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

_____ **І. І. Вінченко**

« _____ » _____ 2022р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за освітньо-професійною
програмою «Економіка» зі спеціальності 051 «Економіка»
на тему: «ФОРМУВАННЯ ЗАХОДІВ ЕФЕКТИВНОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ»**

Здобувач

Клименко Г. В.

Науковий керівник,

д.е.н., професор

Вінченко І. І.

**ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет	Менеджменту і маркетингу
Кафедра	Економіки
Спеціальність:	051 «Економіка»
Освітній ступінь:	«Магістр»

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедрою _____

«__» _____ 2022 р.

З А В Д А Н Н Я

на дипломну роботу магістра студенту

Клименко Ганні Вікторівні

1. Тема роботи: Формування заходів ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання

керівник роботи: Вініченко І. І. д.е.н., проф.

затверджені наказом ДДАЕУ 12 листопада 2021 р. № 3512

2. Строк подання студентом роботи: 07.02. 2022 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони України, дослідження та пропозиції провідних вчених, інформація Державного комітету статистичних даних України. Річні звіти підприємства, яке досліджується, а також дані навчальної, методичної та наукової літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки.

1. Методологічні основи забезпечення економічної ефективності підприємства.

2. Сучасний стан економічної ефективності підприємства.
3. Шляхи та методи підвищення ефективності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу.

1. Оцінка та діагностика потенціалу підприємства.
2. Аналіз ефективності функціонування підприємства.
3. Шляхи та методи підвищення ефективності підприємства.

6. Консультанти розділів роботи.

Розділ.	Прізвище, ініціали та посада консультанта.	Підпис, дата.	
		Завдання видав.	Завдання прийняв.

7. Дата видачі завдання _____.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи.	Строк виконання етапів роботи.	Примітка.
1.	Методологічні основи забезпечення економічної ефективності підприємства.	01.21 – 03.21	
2.	Сучасний стан економічної ефективності підприємства.	04.21 – 09.21	
3.	Шляхи та методи підвищення ефективності підприємства.	10.21 – 02.22	
4.	Оформлення роботи.	до 07.02.22	

Студент _____
(підпис)

Клименко Г. В.

Керівник роботи _____
(підпис)

Вініченко І. І.

РЕФЕРАТ

Тема: «**Формування заходів ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання**».

Дипломна робота магістра: 81 с., 1 рис., 22 табл., 54 літературних джерел.

Об'єктом дослідження в дипломній роботі обрана сукупність процесів, забезпечуючих ефективну діяльність існуючих організаційно-економічного механізмів у фінансово-господарській діяльності агропідприємства.

Метою магістерської роботи є аналіз теоретичних і практичних аспектів, маючих вплив на зростання ефективності діяльності підприємства, розробка шляхів, направлених вдосконалити показники організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємства.

Методи дослідження. Під час виконання дослідження застосовувалось об'єднання загального та специфічного наукового виду аналізу. А саме: економічна та фінансова методика, статистичне і графічне дослідження, метод групування та економіко-статистичний аналіз. Методика аналізу та синтезу, метод узагальнення даних проведеного дослідження. Використання економіко-математичних методів дозволило створити системи і оцінити ефективність діяльності агропідприємства. Застосування методів теорії пізнання допомогло проаналізувати та надати характеристику суті, значенню та особливостям формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. А також дослідити наукові підходи щодо ефективності його фінансово-господарської діяльності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Економічна ефективність, трудові ресурси, засоби виробництва, розвиток, конкурентні переваги, інноваційна діяльність, економічна безпека.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

Экономическая эффективность, трудовые ресурсы, средства производства, развитие, конкурентные преимущества, инновационная деятельность, экономическая безопасность.

KEYWORDS

Economic efficiency, labor resources, means of production, development, competitive advantages, innovation, economic security.

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1 Методологічні основи забезпечення економічної ефективності підприємства	9
1.1. Сутність та поняття ефективності підприємства	9
1.2. Роль трудових ресурсів на підприємстві	15
1.3. Визначення конкурентних переваг.	
Інновації та їх роль в сучасних умовах господарювання	20
Висновки до розділу 1	28
Розділ 2 Сучасний стан економічної ефективності підприємства	30
2.1. Оцінка та діагностика потенціалу підприємства	30
2.2. Аналіз економічної ефективності підприємства	34
2.3. Ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції підприємства	46
Висновки до розділу 2	49
Розділ 3 Шляхи та методи підвищення ефективності підприємства	50
3.1. Оптимізація виробничо-галузевої структури та вплив внутрішнього аудиту на ефективність підприємства	50
3.2. Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства	60
3.3. Роль економічної безпеки підприємства та кооперація як фактор економічного розвитку підприємства	68
Висновки до розділу 3	75
ВИСНОВКИ	77
Список використаних джерел	82

ВСТУП

Актуальність теми. Умови сучасних ринкових відносин тісно пов'язані з поняттям «ефективності підприємства», яке відіграє вкрай важливу роль та є чинником, від якого залежить подальше функціонування та розвиток будь-якого підприємства. Основним напрямком вирішення поставлених завдань для кожного підприємства є підвищення ефективності його діяльності. На це мають свій важливий вплив такі чинники: політичний і економічний стан в країні. Наявність чи відсутність кризи, конкуренція, рівень невизначеності, неузгодженість вирішення питань в середині компанії.

Необхідність вдосконалення спрямована забезпечити зростання ефективності діяльності підприємства. За для цього формуються нові цілі, поширюється діяльність. Задовольняються потреби споживача, впроваджуються технології для розширення ринкових можливостей підприємства. Саме це і вказує, що підвищення ефективності підприємств є основним методом ефективного поєднання ресурсів та потенціалу.

Розгляду теоретичних та практичних питань при аналізі забезпечення ефективності функціонування підприємств та вдосконаленню організаційно-господарського механізму приділялася увага вітчизняних і зарубіжних учених. Особливий інтерес до вивчення цієї теми виявили вчені: П. Друкера, О. В. Шляга, М. Майєра, М. Г. Шемаєва, В. Петі, І. І. Шевченко, В. А. Андрейчук, І. В. Троц, С. В. Войтко, О. Г. Сокіл, А. А. Гавриш, В. Д. Герасимчук, В. Дейнеко, І. І. Ільїна, В. Р. Ковальов, О. Л. Руда, Н. А. Швиданенко, Л. З. Закаркіна, У. А. Кушваха, О. О. Морозов, Г. В. Андрійчук, Б. Беннет, П. У. Буряк, О. Г. Гупало, О. А. Воронін, В. В. Зинов'єв, М. Й. Малик, Н. В. Савенко, О. М. Савицька, С. Н. Немирович, Є. В. Манжура та інші. Їхні праці висвітлюють основу в питаннях, які мають пряме відношення до ефективності, методики оцінювання та визначення напрямів, спрямованих покращити існуючий стан підприємств. Запропоновані методики обчислення економічної ефективності з наведенням відповідних

прикладів. Але і політичний і економічний стан країни має свій вплив на функціонування вітчизняних підприємств. Вирішення цього питання — створення такого організаційно-економічного механізму, спрямованого збільшити ефективність діяльності підприємств. Підвищити конкурентоспроможність та збільшити свої прибутки

Мета дипломної роботи - вивчення практичних і теоретичних практичних показників підвищення ефективності підприємницької діяльності. Також формування та впровадження напрямків удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання дослідження:

- розглянути наукові підходи та значення до визначення сутності ефективності господарської діяльності сільськогосподарського підприємства;
- необхідно визначити роль організаційно-економічного механізму у забезпеченні та підвищенні ефективності діяльності агропідприємства;
- проаналізувати та оцінити методологічні основи забезпечення ефективності діяльності підприємства, що займаються сільським господарством;
- об'єднати розглянуті методологічні засоби формування організаційно-економічного механізму підвищення ефективності діяльності агропідприємства;
- провести аналіз умов функціонування організаційно-економічного механізму та ефективного розвитку агропідприємства;
- вивчити ефективність та результативність фінансово-господарської діяльності підприємства;
- діагностувати рентабельність компанії та зазначити проблеми функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємства;

- скласти організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності та результативності діяльності підприємства;
- зробити оцінку та прогноз наслідків впровадження запропонованих заходів.

Об'єкт дослідження то є процеси забезпечення ефективного функціонування організаційно-економічного механізму фінансової та сільськогосподарської діяльності агропідприємства.

Предметом дослідження є поєднання заходів для зміцнення та стабілізації ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства на основі впровадження вдосконалень функціонування його організаційно-економічного механізму.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використовувалася сукупність наукових методів, як загальних так і специфічних:

- економічний та фінансовий аналізи,
- графічний,
- статистичний,
- групування,
- методи аналізу та синтезу,
- економіко-статистичний,
- метод узагальнення результатів дослідження.

Для створення системи оцінювання ефективності діяльності компанії були використані економіко-математичні методи, методи теоретичного пізнання. А також дослідження наукових підходів ефективності його фінансово-господарської діяльності. Що допомогли розглянути та охарактеризувати сутність, теорію, значення, підхід та особливості формування організаційно-економічного механізму ефективного управління агропідприємством.

Інформаційно-дослідницька база представлена матеріалами навчальних посібників та підручників, наукових статей, інтернет-джерел, даними

бухгалтерської звітності підприємства, яке досліджувалося та внутрішньою корпоративною інформацією.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.

1.1. Сутність та поняття ефективності підприємства.

Основною з фундаментальних категорій економічної науки та ключовим елементом економічної практики вважається ефективність. Це сукупність загальних, постійних і значних зв'язків та відносин, заснованих на результатах діяльності фірми на ринку і, відповідно, витратах, які фірма зазнала у виробництві.

У виробництві відбувається свідоме та планомірне поєднання різних виробничих ресурсів для оновлення продуктового ряду. Економічний розвиток як окремих підприємств, і економіки держави загалом необхідний, для ефективності процесу виготовлення продукції.

Категорія «Ефективність» в економічній та організаційній науці та практиці відіграє одну із важливих ролей та потребує підвищеної уваги від її інтерпретації та визначення. За умови чіткого розуміння поняття «ефективність» можна визначити та застосовувати під час прийняття управлінських рішень для досягнення успіху в операційній діяльності агрофірми [39, с.144-146].

Вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як В. Парето, В. Ю. Мельник, А. М. Матлін, В. Батрасов, М. Й. Малик, В. Я. Хрипач, Д. Скотт Сінк, Л. М. Лях, С. Ейлон, Р. Л. Лупак, Б. Голд, Ю. Сезан, П. Друкер, Д. Хайман, Л. Мельник, А. Карінцева, М. Г. Лобас, Р. Беннер, Н. В. Савенко, А. М. Савицька, С. Н. Немирович та інші досліджували та визначили різноманітні способи визначення економічної сутності економічної ефективності підприємств та систематизували їх [50, с.33-34].

Намагань визначити категорію «економічна ефективність» багато і вони однакові (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Категорії «економічної ефективності».

Джерело.	Трактування визначення.
Економічний словник.	Ефективність - це здатність впливати на вдосконалення. Економічна ефективність є ефективністю господарської діяльності та економічних програм. Характеризується ставленням економічного ефекту та результату до витрат та ресурсів. Що призвели до досягнення цього результату - найбільшого обсягу виробництва, при якому використовувалися ресурси певної вартості.
Р. Друкер.	Ефективністю є різні соціально-економічні процеси та явища, що пов'язані з вдосконаленим результатом при раціональному використанні ресурсів.
С. Ейлон, Б. Голд, Ю.Сильвер.	Ефективність це продуктивність, що визначається ставленням випуску продукції до витрат.
Д. Скот Фінк.	Ефективність (результативність) – рівень досягнення поставлених цілей систематичним підходи, показник виконання необхідної роботи.
М. А. Матлім.	Ефективність у найзагальнішому вигляді – це можливе вираження ставлення результатів виробництва до заходи, необхідних для їх досягнення.
В. Матрасов.	Ефективність як виробничі відносини, що складаються для людей щодо більш ефективного діяльністю на основі суспільної власності та планомірного використання ресурсів.
М. Лельник, К. Дарінцева.	Ефективність це ставленням результату до витрат, що до його отримання. Економічна ефективність - ефективність, що характеризується діяльністю систем економіки, таких як господарства, території, області, держави. Головною ознакою таких систем є ціновий характер коштів (витрат) для досягнення цілей, а в деяких випадках і отримання прибутку.
В. Р. Андрійчук.	Економічна ефективність - співвідношення між показниками виробництва: продукцією та послуги, з одного боку, та витратами на оплату трудових ресурсів та з виробництва - з іншого.
В. Н. Савенков.	Економічна ефективність – це результат виробництва, виражений як відношення між результатами діяльності та витратами на ресурси сільськогосподарських.

Отож багато авторів ототожнюють поняття ефект та результат, що вказує на змішання сутності двох понять.

Ефективність є відношення отриманого результату до витрат і є лише виразом, коефіцієнтом, що характеризує ступінь окупності інвестицій.

Перша категорія показує реальну властивості та параметри підприємства, які показують його роботу, ефективність використання всіх ресурсів, раціональність організації виробництва, використання обладнання та робочого часу, праці, продуктивність.

Під ефективністю розуміється корисність підприємства, тобто конкретні результати, які задовольняють потреби.

Поняття «ефективність» і «дієвість» набули широкого обговорення в науковій спільноті. Так, В. П. Тікін у своїй роботі «Ефективність не коефіцієнт» показує чітке розмежування цих категорій. Пояснюючи свою думку, він використовує дослідження відомого американського економіста П. Гейне, який казав, що ефективність та економічність показують «ефективність» використання коштів на шляху до цілей: «...Видобувати найбільше з обмежених ресурсів, які ми маємо, ось що ми розуміємо під ефективністю та економічністю» [54, с.45-46].

Ефективність розглядається як оцінка підприємницької діяльності. Із зарубіжного досвіду оцінки ефективності підприємств можна використовувати метод «Три Е концепція» (економічна, ефективність та результативність) – моделі економіки, ефективності та продуктивності, яка є просувним важилем ефективного функціонування зарубіжних та вітчизняних підприємств на ринку.

1. Economic efficiency (економічна ефективність) - означає використання ресурсів у потрібній якості та кількості, та у потрібний час, у потрібному місці, за раціональну вартість - тобто розумне використання.

2. Efficiency (ефективність) - співвідношення наданих товарів та/або послуг до витрачених на їх виготовлення ресурсів.

3. Effectiveness (результативність продуктивності) – рівень відповідності досягнутих результатів поставленої мети, узгодженості використовуваних засобів з результатів поставленої мети [28, с.16-19].

Основною формою оцінки є статична ефективність у стислий термін, коли вирішуються оперативні та тактичні завдання, які виключають повноцінний аналіз та якісне оновлення виробничої структури.

Динамічна ефективність означає досягнення найкращих показників за рахунок гнучкої зміни ресурсів та змін у технології у довгостроковій перспективі. Динамічна ефективність є основним способом підтримки високої конкурентоспроможності агропідприємства протягом тривалого часу [22, с.16-19].

Для отримання об'єктивної оцінки ефективності діяльності підприємства необхідно, крім витрат за основну діяльність підприємства, враховувати витрати, що виникають під час використання знарядь праці, предметів праці.

Фінансовий стан підприємства, і навіть певні організаційні, управлінські, технологічні та інші переваги відбиваються як на нематеріальних так і на матеріальних ресурсах. Тому кошторис всіх перерахованих ресурсів слід приймати відповідно як кошторис витрат.

Ефективна робота підприємства полягає ще й у тому, що цей показник аналізується факторами, які на нього впливають. Має місце показник щодо визначення факторів, які впливають на економічну ефективність сільськогосподарського агропідприємства (рис. 1.1.) [34, с.37-42].

Контроль ефективності підприємства здійснюється шляхом постійного визначення місця агропідприємства на ринку та пошуку можливостей його подальшого стабільного розвитку ефективності господарювання з урахуванням усіх факторів впливу.

Фактори впливу, залежно від напрямку дії, поєднуються у дві групи: позитивні (фактори, вплив яких покращує діяльність підприємства), а негативні – навпаки.

Всі фактори можна класифікувати, залежно від місця виникнення, на внутрішні, що характеризують внутрішнє середовище, та зовнішні, що залежать від діяльності самого підприємства.

Рис. 1.1. Фактори впливу на економічну ефективність підприємства.

На рис. 1.1 відображено чинники, що впливають на процес економічної ефективності підприємства. Прийняття управлінських рішень найчастіше визначають етапи та характер цього процесу. На всіх етапах необхідно враховувати різні ризики та мінімізувати їх рівень. Це дозволить впроваджувати ефективні заходи з використанням оптимальної кількості ресурсів та більшою ефективністю їх використання. Такий спосіб надасть можливість підвищити економічну ефективність агропідприємства.

Технологія управління ефективністю (Business Performance Management - BPM), є примірником механізму, який розвився на базі систем управління ресурсами компанії (ERP-систем). Структури BPM включають:

- фінансовий та операційний менеджмент,
- стратегічне управління,
- консолідовану звітність,
- аналіз і моніторинг ключових показників ефективності,
- моделювання [50, с.15-25].

BPM - це сукупність інтегрованих циклічних процесів управління та аналізу, а також використання відповідних технологій фінансової та операційної діяльності компанії. BPM орієнтована на аналіз та пошук стратегічних цілей підприємства з наступним прогнозуванням процесу ефективності їх досягнення, а також координація процесу досягнення стратегічних цілей.

BSC фактично перетворює систему вимірювання ефективності діяльності в систему управління з прямим зв'язком. Оскільки розробляє та інтегрує різні проєкції в діяльності підприємства (фінансовий стан, бізнес-процеси і фінансові результати, оцінку підприємства клієнтами, підвищення розвитку та навчання персоналу). Перевагою «BSC системи» вважається те, що вона напряду пов'язана з бізнес-процесами. Які спрямовані на збільшення реалізації продукції, ростом попиту, що залежить від діяльності всіх співробітників підприємства.

Концептуальні і базові методи інструментів на зразок «системно збалансованих показників» адаптують вхідні показники критеріїв ефективності до галузевої специфіки підприємства, на разі сільськогосподарської, з метою визначення ефективності його функціонування.

Ефективність підприємства ґрунтується на ефективному використанні ресурсів підприємства: формуванні, поєднанні та використанні.

1.2. Роль трудових ресурсів на підприємстві.

Особлива увага, яку диктують сучасні умови ринкової економіки, надається формуванню трудових ресурсів на агропідприємстві. Прогнозовано, що найкраще розвинуться ті підприємства, які впроваджують та поєднують розвиток людських ресурсів та ефективне управління кадрами.

В теорії ринкової економіки визначення «трудових ресурсів» розуміється частина населення, що має фізичну і духовну здатність виконувати відведені їй завдання у виробничому процесі.

Ефективне функціонування підприємства залежить від трудових ресурсів, що зумовлює створення ефективної команди та постійний розвиток персоналу, з постійним підвищення кваліфікації. Показник кваліфікації персоналу має випереджати та йти в ногу з науково-технологічним прогресом. Що впливає на розвиток виробництва та системи організації виробничого процесу. Чим вище загальний рівень розвитку, тим складніше завдання, які їй доводиться вирішувати, тим важливіша потреба у висококваліфікованих трудових ресурсах.

Продуктивність праці, як показник ефективності використання трудових ресурсів, відображає наслідки впливу різних факторів. Тому потрібно аналізувати фактори, що мають вплив на ефективність трудових ресурсів підприємства та їх використання.

Продуктивність праці – це ефективність витрат за конкретну працю, розраховується кількістю продукції та (або) послугами, які вироблені в

одиницю робочого дня, чи кількістю часу, за який було виготовлено одиницю продукції.

Підвищення продуктивності праці являю собою збільшення кількості продукції, що виробляється в визначену кількість часу. Економією та скороченням кількості часу, що витрачається на виготовлення одиниці продукції.

Вплив на діяльність підприємства та рівень керованості продуктивністю праці доцільно поділити на такі групи: внутрішні та зовнішні.

Зовнішні фактори:

- економічні, що визначають узагальнені умови зростання продуктивності праці на всіх сільськогосподарських підприємствах (державна політика, рівень матеріального добробуту населення, розвиток науково-технічного прогресу, рівень інфляції, кваліфікаційний рівень населення).

- галузеві показники та чинники, що визначають рівень продуктивності праці у сільськогосподарчій галузі проти інших (стан попиту на продукцію, галузева спеціалізація, стабільність, кон'юнктура аграрного ринку, тенденція змін доходу населення).

Аграрне підприємство повинно уважно відстежувати зазначені чинники, а також враховувати в своїй діяльності, насамперед розробки довгострокових програм розвитку.

Внутрішні фактори - причини (тобто практична мобілізація існуючих резервів) зростання продуктивності праці:

- організаційні,
- технічні,
- технологічні,
- економічні,
- соціальні.

Зміни у структурі внутрішніх чинників та їх вплив на рівень продуктивності дозволяють знайти, оцінити, організувати та мобілізувати роботу наявних резервів для підвищення ефективності продуктивності праці.

Однак велике економічне значення для підприємства мають зовнішні чинники. З їхнім врахуванням можна більш ретельно мотивувати відповідні управлінські рішення, що дозволяють розробити стратегію підвищення ефективності та результативності праці.

На макрорівнях, в силу різноманітності та багатогранності факторів продуктивності праці, використовуються різні методи для прогнозування та планування зростання продуктивності. Разом із системним класифікатором факторів впливу на підвищення продуктивності праці.

Внутрішній зміст та сутність всіх факторів вимагають згрупувати їх у основні три групи:

- матеріальні та технічні, що характеризують досконалість використаних виробничих засобів;
- економічно-організаційні, що характеризують зв'язок засобів виробництва із робочою силою, та його якість.
- економічно-соціальні для характеристики ефективності використання робочої сили.

Матеріальні та технічні фактори зростання продуктивності праці представляють собою всі можливості, що дає впровадження прогресивних змін у техніці та технології сільськогосподарського виробництва. Для забезпечення підвищення технічно-енергетичної динаміки вдосконалення праці, що дає можливим науково-технічний прогрес.

Науково-технічний прогрес та його основні напрямки у сільськогосподарському виробництві:

- виробнича механізація з переходом на автоматизацію;
- збільшення потужності машин та обладнання зі збільшенням питомої сили праці;

- зростання питомої ваги електрифікації сільськогосподарського виробництва;
- зростання у виробництві питомої ваги хімізації, як в промислових галузях, так і в сільському господарстві;
- інтенсифікація виробництва та різке здешевлення людської праці, основане на створенні принципово нових технологій;
- зниження та економія матеріально-технічних ресурсів, оптимізація матеріаломісткості виробів;
- спеціалізація обладнання та машин та її поглиблення;

Предметом уваги організаційно-економічних перетворень у середині підприємства може бути:

- урахування найперспективніших потреб ринку з підвищенням якості їх планування;
- технічно-організаційне планування підготовки виробництва;
- нові технології та обладнання, та їх своєчасне впровадження;
- придбання нового обладнання та своєчасна модернізація існуючого;
- безперебійна робота машин, приладів, пристроїв та забезпечення своєчасного поточного та капітального їх ремонту;
- оптимізація матеріальних та транспортних потоків та покращення матеріально-технічного забезпечення цехів та підрозділів.

Усі організаційні чинники пов'язані в систему організації та управління виробництвом і праці. Їхнє не розуміння та не ефективне застосування, не своєчасне усунення недоліків організації праці позначаються на якості використання одиниці робочого часу, а за рахунок цього екстенсивного показника - на продуктивність праці.

Втрати робочого часу через недоліки в плануванні та організації виробництва та праці знижують продуктивність праці майже прямо пропорційно, і навпаки, її зростання забезпечує їхнє зменшення.

Важливу роль в систематичному підході до організаційних чинників грає вдосконалення кадрової структури. Рациональний підбір кількості та

якості робочого персоналу. Збільшення частки виробничих робітників у загальній чисельності виробничого персоналу, і серед них – частка основних працівників, та відносне скорочення, за потребою, управлінського персоналу.

Збільшення частки виробничих робітників у співвідношенні до загальної чисельності персоналу промислово-виробничого підприємства, збільшує середню продуктивність праці на одного працівника.

Економічно-соціальні фактори, що важливо впливають на продуктивність праці:

- колективна та індивідуальна зацікавленість у результатах праці матеріальна і моральна;
- рівень кваліфікації працівників, якість їхньої підготовки як на загальному культурно-технічному рівні так і на професійному;
- основні інтереси та виховання, ставлення до трудової дисципліни, праці та внутрішня самодисципліна;
- форма власності, результати праці або засоби виробництва та їх зміна;
- політичне та виробниче життя та розвиток самоврядування трудових колективів на основі демократизації при різних формах власності та засоби виробництва.

Чинниками підвищення продуктивності праці є об'єктивні умови виробництва, що визначають його рівень. До них відносяться:

- кліматичні умови, характер родовища та природні властивості корисних копалин та інші природні умови;
- географічна локація підприємства;
- виробництво, його структура, масштаби та комплектація та його потужність;
- характер та глибина міжгалузевого, а також галузевого поділу роботи;
- праця та її умови;
- запровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу [51, с.50-53].

Усі перелічені чинники є об'єктивними умовами для ефективного виробництва.

На продуктивність праці впливають також суб'єктивні фактори, а саме їх відмінності від середнього рівня. Це такі як:

- освітній та професійний рівень працівників, а також рівень їхньої культури;
- досвід та професійна підготовка;
- спеціальна підготовка та кваліфікаційний рівень.

У разі ринкової економіки підвищення продуктивності праці є основним чинником вирішення економічних завдань підприємства. Зміна співвідношення між витратами робочого дня та кількістю продукції характеризує підвищення продуктивності праці.

1.3. Визначення конкурентних переваг.

Інновації та їх роль в сучасних умовах господарювання.

У сучасних економічних умовах, підвищуючи ефективність виробництва, сільськогосподарське підприємство має постійно шукати шляхи та методи щодо забезпечення переваг у конкуренції. Це є найважливішим чинником при розробці та прийнятті рішень управління сільськогосподарським підприємством на сьогоднішній день.

Формуванню конкурентних переваг та забезпеченню конкурентоспроможності підприємств загалом та сільськогосподарських підприємств зокрема, приділяли значну увагу вчені різних країн. Такі як І. Ансофф, О. Г. Сокіл, Є. Б. Андреева, У. Бескорса, С. В. Близнюк, І. В. Троц, І. Д. Боришкевич, О. Л. Руда, В. І. Василенко, І. Варга, О. И. Даниленко, К. Г. Губін, Є. Д. Діденко, І. Д. Должанський, Т. З. Загорна, Ю. Ш. Іванов, В. В. Ільїн, О. Л. Левицька, О. Г. Литвим, А. О. Петрікова, М. Порртер, Р. Ф. Фатхутдінов, О. А. Попов, П. С. Кваша, М. К. Кузьмінчук, М. В. Малик, В. М. Пилипенко, М. М. Стельмащук, О. К. Терованесова, С. Ж. Філіппова, С. К. Черкасова, В. О. Холод, І. З. Шапаволава та інші.

Вперше поняття «конкурентна перевага» досліджував М. Портер, який визначає конкурентну перевагу як перевагу компанії у будь-якій галузі виробництва, товарів над іншими компаніями, що конкурують в цій галузі [50, с.33-34].

Розглядав ресурсну концепцію формування конкурентних переваг Должанський І. І., та пов'язував її з тенденцією ефективності використання існуючої ресурсної бази агропідприємства [51, с.50-53].

М. М. Стельмашук пов'язує конкурентну перевагу з комплексом системоутворюючих факторів, які мають різноспрямований характер, визначаючи такі його показники, як ефективність та стійкість [54, с.45-46].

Конкурентній перевазі, на думку більшості вчених, притаманні наступні риси:

- динамічність – здатність змінюватися;
- відносність – проявляється лише при порівнянні кількох підприємств;
- адаптивність - здатність пристосовуватися;
- довговічність – здатність зберігатися протягом тривалого часу;
- ефективність – здатність забезпечення та отримання фінансового ефекту [20, с.57-59].

На думку Пилипової С. В., конкурентний статус - це сходинка що займає агрофірма на конкурентній «драбині», яку вона зайняла придбанням конкурентних переваг та ефективним розпорядженням наявними ресурсами [18, с.140-143].

Вислови науковців про «конкурентні переваги агрофірми» зосереджено в табл. 1.2.

Вислови науковців про «конкурентні переваги агрофірми».

Автор.	Визначення.
Ю. Іванов.	Конкурентні переваги – це «відмінності підприємства від конкурентів у деяких або всіх видах діяльності. Вони забезпечують підвищення соціально-економічної ефективності в короткостроковій перспективі. Також від них залежить виживання у довгостроковій перспективі. Але повинен бути рахунок пошуку нових можливостей та швидкого адаптування. Це диктують умови навколишнього середовища та конкуренції, що постійно міняються».
І. Боришкевич.	Конкурентні переваги – це унікальні сильні сторони підприємства щодо конкурентів. Вони поєднують у собі найкращі елементи ведення бізнесу. Такі як маркетинг, використання технологій, організація діяльності на інноваційній платформі. Тобто все те, що робить товар чи послугу ексклюзивними. Це і є забезпечення конкурентоспроможності підприємства.
С. Ближнюк, А.Остопенко.	Сукупність ключових факторів успіху, відмінних від конкурентів. Вони сприяють встановленню сталої лідируючої конкурентної позиції на ринку. Однак на певний період.
І. Шаповалов.	Конкурентна перевага – відмінність від конкурента як внутрішнього, і зовнішнього походження. Вона спрямована забезпечення стійкої конкурентної позиції. Але на визначений період.
А. Левитська.	Конкурентні переваги агрофірми є сукупність наявних у нього поєднань ресурсів. Таких, як сировинних, просторових, трудових, управлінських, технологічних, інформаційних, маркетингових та інших. І їх використання. Що відкривають йому ширші змоги виробництва та продаж продукції порівняно з конкурентами.
К. Губім.	Конкурентні переваги підприємства - це специфічні форми та процеси пристосування факторів виробництва до зовнішнього середовища. Створені в результаті творчості людей, накопичені в процесі функціонування. Та які сприяють і тим самим забезпечують збільшення конкурентоспроможність продукту.
Є. Андрюєва.	Конкурентні переваги – як властивості підприємства. Які за певного конкурентного статусу та ефективного використання конкурентного потенціалу забезпечують переваги перед конкурентами».
І. Варєга.	Конкурентні переваги це сума основних чинників успіху. Що дозволяють забезпечити стійке становище агрофірми над ринком у довгостроковій перспективі.
Є. Діденько.	Конкурентні переваги можна охарактеризувати як сукупність ключових факторів успіху, відмінних від конкуруючих агрофірм. Також вони забезпечують суб'єкту господарювання стійке конкурентне становище на ринку.

Сутність конкурентних переваг у системі забезпечення конкурентоспроможності агропідприємства. Систематизація положень вибору інструментів їх оцінки та обґрунтування шляхів та методів досягнення конкурентних переваг агропідприємством.

Основними характеристиками конкурентних переваг є постійність впливу. Вона характеризує процес забезпечення конкурентних переваг. Він має бути безперервним. Ця цілеспрямованість визначає забезпечення конкурентних переваг та має відповідати стратегічним цілям підприємства.

Постійні зміни довкілля та умов функціонування агрофірми спонукають її до пошуку нових засобів досягнення конкурентних переваг.

Агрофірма має визначати для себе потенційні та реальні конкурентні переваги.

Потенційні конкурентні переваги визначаються можливостями агрофірми. Вони можуть забезпечити потенційну конкурентоспроможність. Фактичні переваги можуть відповідати або не відповідати потенційним. Треба розрізняти як менше, так і більше потенційних при ефективній системі управління конкурентними перевагами.

Формування конкурентних переваг залежить від своєчасного виявлення факторів. Також оцінці досягнутого конкурентного становища агрофірми. Виявленні відхилень від обраного ідеального варіанту розвитку. Встановленні причин цих відхилень та відповідному коригуванні окремих економічних напрямків діяльності.

Оцінка конкурентних переваг є аналізом факторів. Вони впливають на їх забезпечення притаманності оцінки конкурентоспроможності конкурентних переваг. Також вона залежить від визначення впливу кожного фактора. Не всі чинники керуються з погляду управління підприємством.

Агрофірма може адаптуватися до зовнішніх факторів. Основна увага повинна бути зосереджена на оцінці впливу внутрішніх факторів. Головна мета - покращення адаптаційних характеристик.

Зовнішні чинники можуть надавати досить виражений вплив. Ці зовнішні впливи відчують усі підприємства галузі, але на кожну агрофірму цей вплив діє особливо.

Ефективний механізм адаптації, вироблений для агрофірми, як компонент механізму використання конкурентних переваг, дозволяє керувати, як не дивно, несприятливими зовнішніми умовами для агрофірми. Для отримання конкурентної переваги, що дозволяє агрофірмі успішно функціонувати, та є засобом економічної безпеки [17, с.140-143].

Конкурентоспроможність агрофірми це поєднання ефективного використання економічного потенціалу міста і адекватність прийняття змін на ринку. Для достовірної оцінки доцільно враховувати внутрішні і зовнішні ресурси агрофірми [1, с.423-426].

У діяльності кожної агрофірми це комплексна категорія, що включає:

- конкурентні переваги,
- своєчасну та достовірну оцінку,

Використання цього дозволить виявити проблеми у діяльності агрофірми для подальшого збереження та зміцнення його конкурентних переваг.

Забезпечення конкурентоспроможності, як вказує досвід роботи підприємств агропромислового комплексу показує, що недостатньо отримати конкурентну перевагу. Тільки зростання забезпечує стійку перевагу. Досягнення та збереження переваг це постійний процес [2, с.402-404].

Сільське господарство практично найконкурентніша галузь, сільгоспвиробники не мають можливості впливати на ринкові ціни (на це впливають тільки монополії). Спеціальні чинники, природні властивості місцевості, характеристика земельних ресурсів, мають незначний вплив, при розрахунку впровадження конкурентного вектора напрямку діяльності агропідприємства.

Знання та аналіз факторів внутрішнього та зовнішнього впливу, знання сильних та слабких сторін виробництва являються стартом напрямку досягнення конкурентних переваг агрофірмою.

Основними загрозами діяльності сільськогосподарської фірми вважають:

- низьку ефективність держави, як регулятора, що породжує тиск на весь сільськогосподарський сектор,
- монопольні вимоги великих переробних та складських організацій,
- не сучасні матеріально-технічні ресурси, що агрофірми не в змозі оновити без адекватної політичної підтримки держави,
- постійне погіршення макроекономічного рівня, та його негативний впливу на функціонування малих сільськогосподарських агрофірм,
- відсутність експертної орієнтаційної оцінки та незадовільну адаптаційну швидкість.

Шляхи подолання цих питань для малого та середнього бізнесу у сільському господарстві в цілях подолання конкуренції:

- впровадження урядом справедливих та ефективних законів стосовно сільськогосподарчого сектору, враховуючи всесвітній досвід;
- інтеграція по горизонталі з однойменними агрофірмами;
- створення переробних та заготовчих комплексів, що дозволить знизити негативний вплив монополії, яка притаманна великим підприємствам;
- підвищення рівня диференціації виробів як одного з чинників конкурентних переваг;
- освоєння виробництва сучасної продукції;
- використання нових технологій.

Основна мета - забезпечення досягнення конкурентних переваг за допомогою підвищення ефективності використання існуючих ресурсів.

Таким чином, конкурентні переваги малого та середнього бізнесу в сільському господарстві формуються підвищенням ефективності використання наявних, часом на рівні обмеженості, ресурсів.

Також пошуком можливості диверсифікації результатів виробництва, при участі чинного державного регулювання, яке буде підтримувати цю ефективність.

В умовах динамічних змін та інформатизації всіх сфер життя суспільства використовують інновації. Вони являють собою ту рушійну силу, що спонукає розвиток економічних систем. Інновація є одним із ключових факторів придбання конкурентних переваг суб'єктів агрогосподарювання.

Поняття «інновації» запровадив відомий вчений-економіст, соціолог та історик Йозеф Шумпетер. Його праця «Теорія економічного розвитку» 1912 року вперше визначила інновацію як певну нову комбінацію. Так він трактує диференціальну якість засобів виробництва. Відстеживши зв'язок її впливу на фактор часу в економіці. Також відмічена необхідність та наслідок впровадження сучасних результатів виробництва, та більш економічних методів його досягнення.

Інновація нове науково-технічне досягнення, нововведення як результат впровадження новизни. Результат від інвестицій у новітні розробки.

Все це дозволяє вдосконалити маркетинг, організацію, ресурсну або технологічну діяльність процесів агробізнесу. Також здійснюється забезпечення підвищення прибутковості та стійкості фінансових показників.

Сучасне значення інновації – це «нова ідея, творчі методичні пропозиції чи нова форма пристрою» [4, с.106-111].

Інновації це застосування нових пропозицій, що відповідають новим вимогам, та вирішують незадоволення, потенційні або існуючі потреби ринку [5, с.11-15].

Інновація, за висловом Ф. Перу, це впровадження чогось оригінального та більш ефективного. Що має новий наслідок, що дає змогу «прориву» на ринок чи суспільство [10, с.103-105].

М. І. Лапін - інновація це процес створення, поширення і використання нового практичного засобу. Впровадження якого приводить до повного або кращого задоволення. Також в інноваціях він бачить процес змін, який пов'язаний з нововведеннями у соціальній та речовій галузі, в якій впроваджують цикл життєвості інновації [23, с.41-45].

Інновацію можна розглядати у статичному та динамічному аспектах. Життєвий цикл інновації відображає ряд послідовних періодів. Це початок визначення потреби в інновації та завершення - повне її вибуття з експлуатації. Проте чіткість розмежування цих періодів потребує окремих поглиблених досліджень. Так само як і можливість накладання один на одного. Також визначення показників оцінки інновацій на кожному зазначеному періоді.

Інновації визначають як дослідження, яке в кінцевому підсумку призводить до перетворення знань у гроші. В узагальненому розумінні в літературі інновації розглядають як процес і результат. Інновації - виробництво або прийняття, освоєння та використання новинок. Що використовують для забезпечення доданої вартості економічно-соціальної сфери її застосування. Та що приводить до оновлення й розширення товарів, послуг та ринків. Також це розробка нових методів виробництва і створення нових систем агробізнесу.

Інновація передбачає певну комбінацію ідентифікації проблеми або можливостей, впровадження, прийняття чи модифікацію нових ідей. Визначає їх залежність від організаційних завдань, просування цих ідей на практичну реалізацію на ринку.

Чинники впливу на розуміння сутності і значення інновацій у сучасних умовах є:

- розробки у сфері віртуальної реальності;

- автоматизація повсякденних задач;
- полегшення та обслуговування побутових і транспортних потреб;
- розумні технології;
- безпечне виробництво та транспортування,
- розвиток штучного інтелекту,
- вдосконалення роботизації,
- покращення засобів обробки інформації,
- впровадження та розвиток криптовалюти.

Висновки до розділу 1

У представленому розділі дипломної роботи досліджено, розглянуто та проаналізовано теоретичні і практичні матеріали. Вони характеризують різні види визначення «економічна ефективність» як категорії.

1.1. Розглянуті та вказані основні фактори впливу на економічну ефективність агрофірми та узагальнена їх сутність. Досліджено з метою обґрунтування розбіжності понять «результативність» та «ефективність».

Запропоновано власне визначення поняття «ефективність». Визначено, що «ефективність» - це співвідношення отриманого результату до витрат. Що вона характеризується динамічною, комплексною організаційно-управлінською системою. Також забезпечує максимальний рівень прибутку з використанням існуючих ресурсів агропідприємства.

Запропонована модель організаційно-економічного механізму допомагає визначити роль та ключові елементи даної системи. Їх взаємозв'язок між собою. Вказує на вплив на результати ефективної діяльності агрофірми.

Сформовано ресурсний портфель, що надає змогу забезпечити підвищення ефективності функціонування агрокомпанії.

Представлено методологію аналізу та оцінювання основних показників ефективності діяльності агропідприємства. Визначено основні їх елементи.

Досліджено інструментарій оцінки рентабельності компанії. Розглянуто альтернативні механізми забезпечення ефективності. Представлено концепції вартості та оцінювання.

Відображено бізнес-процес трансформації вхідних та вихідних даних для аналізу та визначення напрямку дії економічної ефективності. Узагальнені складові її забезпечення.

Визначено основні напрямки та заходи підвищення ефективності функціонування агрофірми в умовах сучасності. Досліджені методологічні підходи формування організаційно-економічного механізму.

Розглянуто сучасні методики забезпечення ефективності діяльності бізнес процесів. Наведені приклади організаційно-економічних механізмів управління агрофірмою.

1.2 Проаналізовано найважливіші соціально - економічні фактори що впливають на продуктивність праці. Значну роль відведено аналізу впливу трудових ресурсів на ефективність функціонування агрофірми в умовах сучасності та проаналізована їх структура.

Визначена важливість продуктивності праці та вдосконалення кадрової структури. Підвищення продуктивності праці є основним чинником вирішення економічних завдань підприємства

1.3 Особливу увагу приділено конкурентним перевагам та інноваціям в сучасних умовах господарювання. Досліджено теоретичний підхід з позиції вчених та визначенні джерела, характеристики та оцінка конкурентних переваг.

Враховані фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, знання сильних та слабких сторін підприємства, шляхи подолання проблем конкуренції та досягнення переваг агробізнесу.

Розглянуті інновації як значний важіль в підвищенні ефективності функціонування агрогосподарства у сучасних умовах.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.

2.1. Оцінка та діагностика потенціалу підприємства.

Приватне підприємство ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» знаходиться в місті Дніпро. Загальний розмір землі підприємства, яку воно орендувало станом на 2020 рік, становить 1939 га.

Основними видами діяльності підприємства є виробництво зернових та технічних культур, надання послуг у сільському господарстві. Розмір кадрового потенціалу підприємства за останні п'ять років практично не змінився (вагається від 39 до 44 осіб).

Велике значення при оцінці та аналізі потенціалу підприємства та результатів його господарської діяльності має спеціалізація підприємства, що є результатом суспільного розподілу праці.

В умовах ринкової економіки, що супроводжується нестабільністю зовнішнього середовища, попиту та пропозиції, цін, змінами конкурентного статусу.

Одним із пріоритетів управління підприємствами є формування та оцінка поточних та перспективних можливостей господарюючого суб'єкта, тобто його потенціалу.

Основними складовими потенціалу підприємства, без яких не можливий виробничий процес у сільському господарстві, є: земельний потенціал, людські ресурси, матеріальний та фінансовий потенціал.

Земля грає значну роль у сільському господарстві, оскільки виступає основним і незамінним засобом виробництва. Залежно від складу та структури земель розробляються напрямки регіональної господарської діяльності як окремих агрофірм, так і регіону

**Структура оброблюваних земель ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ»
за 2017-2020 рр.**

Показники.	2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	га	%	га	%	га	%	га	%
Загальна площа.	1943	100	1936	100	1947	100	1939	100
В т.ч. сільськогосподарські угіддя.	1943	100	1936	100	1947	100	1939	100
Рілля.	1943	100	1936	100	1947	100	1939	100
Посівна площа.	1653	85,1	1513	78,2	1932	99,23	1631	84,1
Коефіцієнт сільськогосподарського освоєння землі.	1	-	1	-	1		1	-
Коефіцієнт розораності землі.	1		1		1		1	-
Питома вага посівів у ріллі.	-	85,1	-	78,2	-	99,23		84,1
Кількість працівників.	43		40		44		41	
Припадає на одного робітника: сільськогоспод арських ланів.	45,2	-	48,4	-	44,3		47,3	
ріллі.	45,2	-	48,4	-	44,3		47,3	9

Аналіз складу та структури земель ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» показує, що протягом п'яти років, що досліджуються, підприємство оброблює повністю всю загальну земельну площу, яку має в своєму розпорядженні. Коефіцієнти освоєння та розорювання земельних угідь, за п'ять років дослідження, становлять «1». Також треба відмітити коливання її використання, тобто на 2020 рік становить 1939 га.

Не вся рілля використовується для виробництва сільськогосподарських культур на підприємстві, про що свідчить показник частки сільськогосподарських культур у ріллі, що становить у 2020 році 84,1%.

У сільськогосподарському процесі важливе значення відіграють засоби його виробництва - інструменти та предмети праці. Цей елемент продуктивних сил визначає рівень розвитку матеріально-технічної бази

агрофірми. Також вартість продукції безпосередньо створюється за участю засобів виробництва.

Тому кінцеві результати діяльності суб'єктів господарювання в сільському господарстві прямо пропорціональні достатньому матеріально-технічному рівню забезпеченості виробництва. Структури та ефективності його використання

Основні виробничі фонди використовують у багатьох виробничих циклах. Виробленому продукту частково передається їх вартість. Природна форма основних виробничих фондів в процесі зберігається.

Обсяг виробництва продукції для агрофірми залежить лише від забезпеченості та ефективного використання основних виробничих фондів та інших виробничих ресурсів [51, с.50-53].

Вдосконалення використання основних виробничих фондів агрофірми знижує потребу у капітальних вкладеннях на розвиток матеріально-технічного обсягу виробництва. Це є важливим резервом підвищення ефективності виробництва.

Однак темпи зростання оборотного капіталу значно вищі, ніж основного капіталу, що пояснюється значним зростанням цін на сировину. Яка є необхідною для процесу відтворення продукції.

Оцінка забезпеченості та ефективності використання виробничого потенціалу підприємства доводить, що протягом усього періоду дослідження наявність на підприємстві як основних, так і оборотних засобів зростала.

Розглянемо докладніше безпеку та ефективність використання виробничих фондів у ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» у таблиці 2.2.

Ефективність використання виробничих фондів ПП «ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» за 2017-2020рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 % до 2017 рр.
Залишкова вартість основних фондів на кінець року, тис. грн.	3719,0	3769,7	5231,7	3893,4	110,31
Знос основних фондів на кінець звітного періоду, тис. грн.	4227,0	4 932,2	5 761,1	5 836,1	147,53
Первісна вартість основних фондів на кінець звітного періоду, тис. грн.	7946,0	8 701,9	10 992,8	9 729,5	135,90
Середньорічна вартість оборотного капіталу, тис. грн.	18492,6	40 043,9	59317,9	88 426,9	в 5,4 рази
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	14 979,0	25 346,6	27 573,7	44 938,4	в 3,6 рази
Середньорічна численність працівників, осіб.	43	40	44	41	105,13
Площа с/г угідь, га.	1943	1936	1947	1939	100,26
Фондозабезпеченість, тис. грн.	408,9	449,5	564,6	501,8	135,55
Фондоозброєність, тис. грн.	184,8	217,6	249,8	237,3	129,27
Фондомісткість (за чистим доходом), грн.	0,53	0,34	0,40	0,22	37,94
Фондовіддача (за чистим доходом), грн.	1,89	2,91	2,51	4,62	263,54
Коефіцієнт зношення.	0,53	0,57	0,52	0,60	108,55
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу.	0,81	0,63	0,46	0,51	66,87
Тривалість одного обороту оборотного капіталу, дні.	450,6	576,7	785,2	718,2	149,55

Що стосується основного капіталу, то зазначимо, що темпи зростання його первісної вартості перевищують темпи зростання залишкової вартості. Що свідчить про постійне оновлення та капітальний ремонт наявного на підприємстві обладнання і, як наслідок, зростання фондовіддачі у 2020 р. щодо 2017 р. на 163,5%. Тобто підвищення ефективності використання

основного капіталу. Однак, незважаючи на практично стабільну норму зносу основних фондів протягом усього періоду дослідження, їхній матеріальний стан зношений майже на 50-60%.

Подальший аналіз використання виробничих фондів доводить, що, на відміну основних фондів, ефективність використання оборотних засобів для підприємства погіршується рік у рік. Так, тривалість одного обороту оборотних коштів у 2020 році порівняно з 2017 роком збільшилася на 49,55%. Та станом на 2020 рік склала 718 днів, що свідчить про недостатньо ефективну планову та управлінську діяльність на підприємстві.

Потенціал підприємства розглядається як здатність підприємства виробляти та реалізовувати конкурентоспроможну продукцію в умовах раціонального використання наявних ресурсів та можливостей. В обсягах, необхідних для забезпечення ефективного функціонування підприємства відповідно до його стратегічного та тактичного розвитку.

Виробничий потенціал підприємства відображає здатність наявних (на виробництві підприємства) ресурсів (персоналу та засобів виробництва) трансформувати вихідні ресурси. В умовах раціонального взаємозв'язку виробничих процесів з урахуванням специфіки технології, ресурсного забезпечення, зв'язку та використанням потужностей у готову продукцію та послуги [14, с.68-76].

2.2. Аналіз економічної ефективності підприємства.

Дві основні мети аналізу фінансового стану діяльності агрофірми:

- своєчасне виявлення та усунення недоліків,
- пошук резервів зміцнення фінансового стану та платоспроможності.

Їх досягнення позитивно впливає на конкурентоспроможність агрофірми [52, с.178-181].

Найважливіші характеристики суб'єкта господарювання, що аналізуються діловими партнерами, а також існуючими та потенційними кредиторами.

Платоспроможність, здатність задовольняти платіжні вимоги постачальників обладнання та матеріалів у повному обсязі, відповідно до господарських договорів. Погашати кредити, сплачувати заробітну платню персоналу, здійснювати платежі до бюджету.

Ліквідність, здатність швидко перетворювати активи на кошти для покриття всіх необхідних платежів у міру їх наступу.

Кредитоспроможність, здатність агрофірми своєчасно забезпечити виплати по боргу, як основного, так і процентів [23, с.41-45].

Аналіз цих показників дозволяє визначити здатність підприємством виконувати свої фінансові зобов'язання перед іншими суб'єктами економіки.

За даними бухгалтерського балансу розраховують та відображають відповідні властивості на певний момент часу - ліквідність та платоспроможність підприємства.

Кредитоспроможність комплексно розраховується для визначення здатності підприємства своєчасно забезпечити виплати по боргу, як у поточному, так і у майбутньому періодах.

Її задовільний показник вказує на спроможність агрофірми своєчасно та в повному обсязі гасити як всі раніше отримані кредити, так і на позитивний прогноз погашення боргу в майбутньому.

Стійкий фінансовий стан, високий рівень платоспроможності, ліквідності та рентабельності найкращий показник економічної ефективності підприємства [3, с.11-16].

Найбільш простим шляхом оцінки ліквідності та платоспроможності є аналіз ліквідності балансу, заснований на зіставленні статей активу, що згруповані за різним рівням ліквідності з статтями пасиву за окремими групами строковості різних термінів погашення боргу.

Ліквідний баланс відповідає наступним умовам:

- 1) ліквідні активи перевищують або дорівнюють безпосереднім зобов'язанням ($A1 \geq P1$);
- 2) активи, яким притаманна швидкість реалізації, рівні або перевищують короткострокові зобов'язання ($A2 \geq P2$);
- 3) активи, що повільно реалізуються, рівні або перевищують довгострокові зобов'язання ($AZ \geq PO$);
- 4) важко реалізовані активи менше постійних зобов'язань ($A4 < P4$).

Виконання у балансі підприємства перших трьох умов, а саме перевищення оборотними активами зовнішніх зобов'язань, свідчить про наявність у підприємства власних оборотних коштів. В такому разі автоматично виконується й остання умова, бо забезпечена фінансова стабільність підприємства.

І, навпаки, на різницю фактичної ліквідності балансу від абсолютної вказує невиконання однієї з перших трьох умов.

Високий рівень ліквідності підприємства дозволяє прискорити терміни розрахунків із кредиторами, якщо після погашення термінових зобов'язань залишаються вільні кошти.

Аналіз та розрахунок ліквідності балансу є наступним етапом дослідження активів підприємства. Це дає можливість оцінити можливості агропідприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Таблиця 2.3.

Аналіз ліквідності балансу ПП«ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» за 2020р.

Актив	2020 р.	Пасив	2020 р.
Найбільш ліквідні активи.	38,8	Негайні пасиви.	49541,40
Активи, що швидко реалізуються.	26772,30	Короткострокові пасиви.	17001,40
Активи, реалізуються повільно.	73530,40	Довгострокові пасиви.	-
Активи, що важко реалізуються.	3893,40	Постійні пасиви.	37692,10
Баланс	104234,90	Баланс	104234,90

Різні інтереси користувачів аналітичної інформації обґрунтовують важливість наступних показників ліквідності

- для постачальників сировини важливим є коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- для кредиторів є коефіцієнт швидкої ліквідності;
- для визначення вартості акцій та облігацій - коефіцієнт поточної ліквідності [19, с.95-99].

Основні фактори визначення фінансової стійкості підприємства:

- структура капіталу (сукупність позикових та власних коштів відносно довгострокових та короткострокових джерел їх формування);
- способи фінансування окремих складових активів (необоротні активи та резерви) [29, с.102-104].

Для оцінки типу фінансової стійкості необхідно розглянути показники джерел формування матеріальних оборотних засобів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

Характеристика матеріальних оборотних коштів ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» за 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Власні оборотні активи (К1).	26553,9	32 309,00	33 798,70
Власні оборотні активи та довгострокові позикові джерела формування запасів (К2).	27926,8	32 309,00	33 798,70
Загальна величина основних джерела їх формування (К3).	27926,8	32 309,00	36 488,70
Матеріальні оборотні активи, кошти (З).	31 109,80	58 698,50	6 520,00

Абсолютна стійкість вказує на відсутність потреби агрофірми у поточних кредитах.

Також вказує на використання, як власних оборотних, так і довгострокових коштів.

Через ці показники визначається трикомпонентний показник типу фінансової стабільності підприємства (S) (табл. 2.5).

Фінансова стійкість підприємства.

Показники	Тип фінансової стійкості (S).			
	Абсолютна стійкість.	Нормальна стійкість.	Нестійкий.	Кризовий стан.
$\Phi 1 = K1 - 3$	$\Phi 1 \geq 0$	$\Phi 1 < 0$	$\Phi 1 < 0$	$\Phi 1 < 0$
$\Phi 2 = K2 - 3$	$\Phi 2 \geq 0$	$\Phi 2 \geq 0$	$\Phi 2 < 0$	$\Phi 2 < 0$
$\Phi 3 = K3 - 3$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 \geq 0$	$\Phi 3 < 0$

Фінансова кризова нестабільність збільшує ризик неплатоспроможності агрофірми. На самому початку погіршення становища раціональніше приймати рішення для оздоровлення та поліпшення фінансового становища агрофірми. Значно важче це зробити перебуваючи на межі банкрутства. Цьому і запобігає постійне використання аналізу фінансової стійкості підприємства.

Нестійкість фінансового становища можна подолати за допомогою зниження дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів, поповнення джерел власних оборотних засобів.

Дані про тип фінансової стійкості підприємства представлені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Тип фінансової стійкості ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ».

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
$\Phi 1 = K1 - 3$	20033,90	1 199,20	-24 899,80
$\Phi 2 = K2 - 3$	21406,80	1 199,20	-24 899,80
$\Phi 3 = K3 - 3$	21406,80	1 199,20	-22 209,80
Фінансовий тип.	Абсолютна.	Абсолютна.	Кризовий стан.

Відповідно до таблиці 2.6 підприємство у 2020 році, на відміну від 2019 та 2018 років, перебуває у кризовій ситуації. Оскільки всі показники, що

характеризують трикомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства, значно менші за 0.

Для діагностичного виміру та оцінки платоспроможності підприємства також використовуються коефіцієнти:

- фінансової стійкості;
- довгострокової платоспроможності;
- фінансового левериджу.

Визначальним показником фінансового стану суб'єкта господарювання виступає платоспроможність. Платоспроможність характеризується здатністю агрофірми погашати свої зобов'язання, коротко та довгострокові. Має ширше значення якості фінансового становища, ніж ліквідність. Вказує рівень забезпечення фінансової стійкості. Тоді як ліквідність демонструє лише здатність конвертувати оборотні активи у засоби платежу.

Коефіцієнт платоспроможності – ключова метрика, що використовується для вимірювання здатності підприємства виконувати свої довгострокові боргові зобов'язання і часто використовується потенційними кредиторами в аграрному бізнесу.

Коефіцієнт платоспроможності – один із багатьох показників, що використовується для визначення того, чи може компанія залишатися платоспроможною в довгостроковій перспективі.

Цей аналіз заснований на оцінці оптимальності співвідношення власного та позикового капіталу підприємства.

Проаналізуємо показники фінансової незалежності та структуру капіталу ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» (табл. 2.7).

Оцінка показників фінансової незалежності та структури капіталу**ПП «ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» за 2017-2020 рр.**

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020+/- до 2017 рр.
Коефіцієнт незалежності (автономії, власного капіталу).	0,73	0,64	0,47	0,36	0,45
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу.	0,32	0,36	0,55	0,64	+0,36
Коефіцієнт фінансової залежності.	1,62	1,56	2,14	2,77	+ 1,02
Коефіцієнт фінансової стабільності.	1,76	1,80	0,85	0,57	-1,13
Коефіцієнт заборгованості.	0,54	0,56	1,18	1,77	1,27
Показник фінансового лівериджу.	0,04	0,05	0,05	-	-
Коефіцієнт маневреності власних коштів.	0,86	0,88	0,86	0,90	+0,05
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів.	0,03	0,04	0,04	-	-
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел.	0,94	0,96	1,00	1,00	+0,08
Коефіцієнт структури залученого капіталу.	0,10	0,08	0,03	-	-
Коефіцієнт інвестування.	7,15	8,04	7,18	9,68	+2,59

З таблиці 2.7. можна дійти невтішного висновку, що це підприємство є фінансово залежним. Оскільки коефіцієнт незалежності (незалежності, власного капіталу) нижче його нормативного значення 0,5. А коефіцієнт фінансової стійкості з 2018 року знижується, тобто загальна кількість власних коштів підприємства менша за суму позикового капіталу.

Коефіцієнт довгострокових запозичень у 2020 році дорівнює нулю. Що вказує на те, що компанія припинила брати довгострокові запозичення. Хоча підприємство має довгострокові зобов'язання за останній рік, воно повністю залежить від поточних зобов'язань. Їх більше, ніж власного капіталу.

Основна причина такої ситуації у тому, що протягом періоду дослідження підприємство вкладало свій капітал у основні фонди підприємства. Так, 2020 року майже 97 відсотків основних фондів профінансовано за рахунок власних коштів. Тобто підприємство потребувало брати короткострокові кредити на поточну діяльність, що призвело до відповідної ситуації на підприємстві. Тому, щоб вийти з кризи, підприємству необхідно щомісяця збільшувати суму доходу, щоб мати можливість покрити свої поточні борги.

Ділова активність є комплексною характеристикою, відбиває зусилля підприємства, створені задля забезпечення динаміки розвитку та досягнення поставленої мети у різних сферах діяльності. Таким чином оцінка та аналіз ділової активності агрофірми полягає у дослідженні її можливості мобілізувати та реалізувати ефективні управлінські рішення. З метою забезпечення розвитку та зростання прибутку та капіталу, також підвищення, конкурентоспроможності у ринковій економіці.

Отже, ділову активність можна охарактеризувати динамікою показників ефективності виробництва та економічної активності загалом.

Позитивний розвиток зазначених показників зміцнює фінансовий стан агрофірми. Для оцінки ділової активності використовується система показників разом із коефіцієнтами. Ця система характеризує найважливіші аспекти діяльності агрофірми.

Ефективність використання агрофірмою своїх коштів дає можливість проаналізувати показники ділової активності. Для цього використовують характеристики оборотності. Швидкість оборотності коштів важлива оцінка фінансового стану агрофірми, бо має специфічний вплив на її платоспроможність.

Ці характеристики, як елементи порівняльного аналізу та оцінки фінансового стану агрофірми, є важливими та обов'язковими. Мета оцінки фінансового стану агрофірми полягає в пошуку резервів, використання яких підвищить рентабельність виробництва. Також ці резерви доцільно

направити на зміцнення комерційного розрахунку. Який, у свою чергу, є основою стабільної роботи агрофірми, та можливість виконання своїх зобов'язань перед бюджетом, кредиторами, працівниками та іншими.

Оскільки основною причиною кризового стану підприємства є наявність поточних зобов'язань, проаналізуємо показники ділової активності, що впливають на платоспроможність підприємства у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Показники ділової активності підприємства за 2017-2020 рр.

Показники оборотності активів.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020+/- до 2017 рр.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.	0,60	0,76	0,88	1,68	0,87
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.	1,60	1,58	0,94	0,82	-1,09
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів.	2,19	2,88	0,75	0,98	-1,23
Коефіцієнт оборотності власного капіталу.	0,98	0,94	0,81	1,18	0,23
Коефіцієнт оборотності основних засобів.	1,89	2,91	2,51	4,62	2,87
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів.	0,81	0,63	0,46	0,51	-0,25
Тривалість обороту оборотних засобів у днях.	450,62	576,65	785,21	718,22	237,96
Середня дебіторська заборгованість, тис.грн.	24947	33204,6	31411	26736	173,11%
Середня кредиторська заборгованість, тис. грн.	9352,1	16078,5	29200	54736	340,43%
в т.ч. короткострокові кредити банків.	1232,0	4640,5	0,0	2690,0	57,97%
Виручка від реалізації, тис. грн.	14979	25346,6	27573	44938	177,30%

Аналіз показників ділової активності доводить, що за останні два роки сума виручки, отриманої від реалізації продукції на підприємстві, менша за суму поточних зобов'язань, у зв'язку з тим, що:

по-перше, терміни повернення основних фондів на підприємстві збільшилися у 2020 році порівняно з 2017 роком на 238 днів та станом на 2020 рік склали 718 днів майже за 2 роки;

по-друге, співвідношення витрачених оборотних засобів та запасів на підприємстві за останні три роки практично співпало.

Цілісна система аналізу ефективності роботи агрофірми вказує, що рентабельність, як економічна категорія в повній мірі комплексна та інформативна. Особливо у сучасному стані економіки.

Прибуткова діяльність агрофірми завжди основний стимулюючий чинник, що використовується та стимулює подальший розвиток та розширення виробництва.

А підприємства, які ефективно функціонують, створюють сприятливий фундамент для підвищення загального рівня економічного розвитку держави. Отже, аналіз рентабельності та виявлення факторів, що впливають на її зміни, мають важливе значення для виявлення способів і шляхів підвищення ефективності роботи суб'єктів господарювання різних галузей економіки.

Крім того, дохід, який отримує підприємство від виробництва основних видів продукції, не є щомісячним, що істотно погіршує результати діяльності підприємства, а відповідно і його фінансове становище. Тому підприємству рекомендується розглянути всі можливі варіанти виробництва будь-якого виду товару чи послуги, що створюють йому регулярний прибуток.

Розглянемо види рентабельності підприємства у таблиці 2.9.

Види рентабельності підприємства.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 +/--до 2017 рр.
Рентабельність інвестицій (капіталу).					
Коефіцієнт рентабельності активів (всього капіталу).	0,17	0,15	0,11	0,01	-0,19
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу.	0,29	0,25	0,21	0,03	-0,29
Рентабельність продажів.					
Коефіцієнт рентабельності реалізації 1 (валова рентабельність продаж).	0,3	0,27	0,49	0,01	-0,31
Коефіцієнт рентабельності реалізації 2 (операційна рентабельність продажу).	0,6	0,04	0,52	0,11	-0,01
Коефіцієнт рентабельності реалізації 3 (чиста рентабельність продажу).	0,33	0,26	0,26	0,02	-0,35
Рентабельність виробничої діяльності.					
Валова рентабельність виробництва.	0,53	0,37	0,94	0,01	-0,63
Чиста рентабельність виробництва.	0,16	0,36	0,51	0,02	-0,10
Коефіцієнт рентабельності основних видів продукції.					
Пшениця.	0,36	0,10	0,29	0,05	-0,20
Ячмінь.	0,17	0,10	0,16	0,02	-0,07
Соняшник.	1,18	0,51	1,00	0,34	-0,43

Дані таблиці 2.9. довели, що за всіх видів рентабельності компанія погіршила свої показники. Сума доходу, яку отримує компанія, зовсім невелика, від 2 до 5 копійок у 2020 році (за винятком соняшника).

Проаналізувавши всі показники фінансової складової діяльності підприємства, розглянемо фінансовий потенціал підприємства за допомогою рейтингів у таблиці 2.10.

Характеристика рейтингів фінансового потенціалу підприємства.

Рейтинг ФПП.	Характеристика.
Високий.	Діяльність прибуткова. Фінансовий стан стабільний.
Середній.	Діяльність підприємства прибуткова, але на фінансову стабільність впливають зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.
Низький.	Фінансова нестабільність.

Для цього підсумовуємо всі дані у таблиці 2.11. та у таблиці 2.12. відобразимо рівень фінансового потенціалу підприємства за кожним показником.

Таблиця 2.11.

Оцінка фінансових показників.

Найменування показника	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 до 2017 рр.
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,73	0,64	0,47	0,36	-0,45
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,98	2,81	1,75	1,51	-1,39
Коефіцієнт термінової ліквідності	2,41	2,34	0,63	0,4	-1,96
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,012	0,004	0,005	0,001	-0,21
Рентабельність усіх активів	0,17	0,15	0,11	0,01	-0,19
Рентабельність власного капіталу	0,29	0,25	0,21	0,03	-0,29
Ефективність використання активів у процесі виробництва продукції	0,53	0,37	0,94	0,01	-0,63

За таблицею 2.12. можна зробити висновок, що за період з 2018 до 2020 року підприємство значно погіршило свій фінансовий потенціал, перейшовши з високого рівня у 2018 році на практично низький рівень у 2020 році.

Таблиця 2.12.

Рівні ФПП за фінансовими показниками.

Найменування показника.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Коефіцієнт фінансової незалежності.	високий	середній	середній
Коефіцієнт загальної ліквідності.	високий	середній	середній
Коефіцієнт термінової ліквідності.	високий	середній	середній
Коефіцієнт абсолютної ліквідності.	низький	низький	низький
Рентабельність усіх активів.	високий	середній	низький
Рентабельність власного капіталу.	високий	високий	низький
Валова рентабельність виробництв.	низький	низький	низький

2.3. Ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції підприємства.

Сільське господарство характеризується обмеженістю використання виробничих ресурсів. Необхідність задоволення потреб населення об'єктивно вимагає підвищення ефективності у сільськогосподарській галузі.

Практично визначаються показники, що характеризують економічну ефективність продукції, що випускається в поточному році (вихід і собівартість q продукції). І показники економічної ефективності реалізованої в поточному році продукції (собівартість q реалізованої продукції, загальна собівартість $1 q$ реалізованої продукції, відпускна ціна $1 q$. Прибуток на $1 q$ реалізованої продукції, рівні рентабельності та продажу).

Для сільськогосподарських підприємств актуальним є аналіз рослинництва з метою виявлення поточного стану та розробки планів на майбутнє. Підвищення ефективності сільськогосподарської галузі передбачає мінімізацію витрат на одиницю продукції при збільшенні обсягів виробництва рослинництва [34, с.37-42].

Тому необхідно підвищити обсяги вироблюваної сільськогосподарської продукції та знизити її собівартість. Цю необхідність дозволяє вирішити інтенсифікація, як основний напрямок підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Підвищення врожайності та продуктивності пов'язане зі збільшенням витрат на 1 га посівів. Комплексне використання ресурсів збільшує вихід продукції, а не знижує її собівартість.

Фактори інтенсифікації взаємодіють тільки за рахунок підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

ПП «ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» займається виробництвом трьох основних сільськогосподарських культур - озимої пшениці, ячменю та соняшника, розглянемо їх показники економічної ефективності у певній послідовності. Показники ефективності виробництва озимої пшениці представлені у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13.

Показники ефективності виробництва пшениці озимої.

Показник.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 до 2017 рр.
Урожайність, ц/га.	46,96	41,17	48,65	44,31	113,82
Площа, га.	447	432	451	439	102,571
Валовий збір, ц.	20863	19986	21942	20116	102,83
Виробнича собівартість 1 ц, грн.	134,10	252,11	201,88	299,30	245,89
Повна собівартість 1 ц, грн.	138,96	250,84	226,79	349,84	275,53
Ціна 1 ц, грн.	189,60	275,93	291,53	366,80	230,84
Прибуток, грн. на 1 ц.	50,64	25,09	64,74	16,96	53,12
на 1 га.	1937,39	913,40	2627,49	621,79	56,08
Рівень рентабельності.	36,44	10,00	28,55	4,85	-20,30 в.п.
Рівень товарності, %.	81,97	78,69	83,42	80,01	+4,04 в.п.

Аналіз ефективності виробництва озимої пшениці за 2017-2020 роки (таблиця 2.13.) показав, що попри зростання всіх виробничих показників фінансовий результат від її реалізації на підприємстві у 2020 році порівняно з 2017 роком значно погіршився. Так, розмір отриманого прибутку на 1 ц та 1 га знизився на 46,88% та 43,92% відповідно. Що негативно позначилося на рівні рентабельності виробництва, який станом на 2020 рік знизився на 20,3 процентних пункти порівняно з 2018 роком та становив 4,85%.

Розглянемо показники ефективності виробництва озимого ячменю у приватному підприємстві «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» (табл. 2.14.).

Таблиця 2.14.

Показники ефективності виробництва ячменю озимого.

Показники ефективності.	2017 р.	2018 р.	2019р .	2020 р.	2020 % до 2017 рр.
Урожайність, ц/га.	43,69	40,98	45,69	42,01	105,85
Площа, га.	276	269	288	272	105,43
Валовий збір, ц.	12997	12284	13160	12732	106,09
Виробнича собівартість 1 ц, грн.	158,31	209,32	220,11	264,89	204,28
Повна собівартість 1 ц, грн.	164,21	215,97	244,32	327,22	248,12
Ціна 1 ц, грн.	192,60	237,38	282,63	334,20	231,41
Прибуток, грн.:					
на 1 ц.	28,39	21,41	38,31	6,98	55,66
на 1 га.	1077,81	779,03	1412,85	258,05	57,93
Рівень рентабельності, %.	17,29	9,91	15,68	2,13	-7,38 в.п.
Рівень товарності, %.	80,62	79,68	80,71	78,98	+2,62 в.п.

Дослідження економічної ефективності виробництва озимого ячменю доводять, що за досліджуваний період (2017-2020 рр.) величина прибутку на 1 ц, 1 га та рівень його рентабельності, як і озимої пшениці, у 2020 р. порівняно з 2017 р. знизилися на 44,34%, 42,07% та 7,38 відповідно.

Висновки до розділу 2

Об'єктом дослідження економічної ефективності в дипломній роботі виступає приватне підприємство «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ». Яке працює у сфері вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції із загальним розміром земельного фонду у 1939 га станом на 2020 рік.

2.1 Проведена оцінка та діагностика потенціалу підприємства. Основним видом діяльності ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» є вирощування зернових та технічних культур із чисельністю персоналу 39-44 особи. Із аналізу основних фондів підприємства видно, що у 2020 році порівняно із 2017 роком вартість зростає на 10,31%. При цьому чистий дохід збільшився в 3,6 рази, а чисельність персоналу зросла на 5,13%, що свідчить про значне підвищення продуктивності праці на підприємстві. Основні фонди підприємства є зношеними, що свідчить із коефіцієнту зносу, який становить вище 50%. За рахунок значного зростання чистого доходу фондівіддача збільшується із 1,89 до 2,51, тобто кожна 1 грн. основних фондів приносила 2,51 грн. чистого доходу.

2.2. Аналіз економічної ефективності підприємства привів до наступних висновків:

- баланс підприємства не є ліквідним. На ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» існує нестача найбільш ліквідних активів (грошових коштів) для покриття короткострокових банківських кредитів;
- у 2020 році на ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» був кризовий фінансовий стан (існує нестача власних оборотних засобів у сумі 24899,8 тис. грн.);
- аналіз відносних показників фінансової стійкості вказує на низьке значення коефіцієнта автономії, тобто переважання позикового капіталу над власним капіталом;
- у 2020 році структура капіталу є незадовільною: 36% становить власний капітал, а 64% - позиковий капітал підприємства;
- аналіз показників ділової активності вказує на високі терміни оборотності;
- у 2020 році всі показники чистої рентабельності мають тенденцію до

скорочення за рахунок значного зменшення чистого фінансового результату.

2.3. Аналіз показників ефективності виробництва продукції вказує на скорочення прибутку та рентабельності зернових культур:

- прибуток від реалізації 1 ц пшениці озимої скорочується із 50,64 грн. у 2017 році до 16,96 грн. у 2020 році. При цьому, рентабельність пшениці озимої зменшилася із 36,44% до 4,85%;
- рентабельність ячменю озимого зменшилася із 17,29% у 2017 році до 2,13% у 2020 році.

Отже, із проведеного дослідження можна зробити висновок про зниження ефективності діяльності підприємства за проаналізований період.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

ПІДПРИЄМСТВА.

3.1 Оптимізація виробничо-галузевої структури та вплив внутрішнього аудиту на ефективність підприємства.

Оптимізуємо виробничо-галузову структуру підприємства ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-СІЗ». Визначити оптимальну побудову та розвиток, зрозумілу систему виробничо-економічних відносин. Та високий рівень інтенсивності для розвитку економічного потенціалу єдиної господарської системи.

Формування внутрішньогалузевих і міжгалузевих зв'язків також передбачало оптимізацію як елементів виробництва, так суспільства в цілому з поетапною реалізацією. У цьому ми розрізняємо площі однієї й тієї культури залежно від виду кінцевого продукту, напрями його використання.

Отже, ми маємо такі позначення:

$X_i (i = 1, N)$ – посівна площа i -ї сільськогосподарської рослини.

N - загальна кількість посівних сільськогосподарських культур.

Зупинимось на можливостях моделі, що формалізує вимоги до оптимізації рослинництва. Використаємо такі позначення:

u_i – очікувана урожайність i -ї культури ($i \in N_r$).

N_r – множина індексів, що відповідають різноманітним сільськогосподарським культурам;

S – загальна площа ланів в господарстві.

Площа, яка відведена під посіви, має перевищувати всю площу ланів. Існує таке обмеження:

$$\sum_{i=1}^N X_i \subseteq S. \quad (3.1).$$

Тут доцільно ввести n допоміжних невідомих y_i . Вони будуть дорівнювати загальному валовому збору i -ї сільськогосподарської культури, таким чином позначимо:

$$y_i = u_i \cdot X_i (i \in N_r). \quad (3.2).$$

Для деяких продуктів буде встановлено мінімальне та максимальне виробництво. Позначимо нижню межу створення продукції i -ї культури, наприклад, з урахуванням договірних поставок, тоді у загальному випадку отримаємо обмеження:

$$y_i \geq r_i (i \in N_r). \quad (3.3).$$

У моделі показані технологічні вимоги до структури посівів. Вони мають забезпечувати дотримання біологічних та агротехнічних особливостей сівозміни. Нерівність

$$\sum_{i=1}^N X_i \subseteq 3294 \quad (3.4).$$

означає, що в умовах ПП ДНПРО-СПЕЦ-3ІЗ під зернові рослини відводиться не більше 68,4% усієї ріллі.

Система нерівномірності показує умови виробництва та споживання зелених, соковитих, концентрованих та грубих кормів. Математична формула для цієї групи обмежень:

$$\sum_{i \in N_k} b_{ij} \cdot X_i - \sum_{i \in N_l} d_{ij} \cdot X_i \geq 0, (j = 1, K), \quad (3.5).$$

де b_{ij} – вихід j -ї поживної речовини з 1 га i -ї кормової культури;

N_k – множина індексів, що відповідають різним кормовим сільськогосподарським культурам;

d_{ij} – річна потреба на 1 тварину i -ї групи в j -ї поживній речовині;

N_t – множина індексів, що відповідають різним видам тварин агрогосподарства;

K – загальна кількість поживних речовин, якою збалансовані раціони кормів сільськогосподарських тварин.

У процесі вирішення завдання вони надають інформацію про потреби у ресурсах в процесі виробництва.

Через O_i позначимо потребу господарства в i -му ресурсі виробництва. А через q_{ij} – витрати i -го ресурсу на одиницю j -ї галузі. Тоді схема обмежень, яка відповідає визначенню потреби в ресурсах виробництва, що не є дефіцитними, має вигляд:

$$O_i = \sum_{j \in N_t} q_{ij} \cdot X_j + \sum_{j \in N_r} q_{ij} \cdot X_j, (j = 1, L), \quad (3.6).$$

де L – кількість ресурсів виробництва, що враховуються під час планування схеми виробництва на господарстві.

Для обмежених ресурсів на виробництві існує система нерівностей:

$$\sum_{j \in N_t} q_{ij} \cdot X_j + \sum_{j \in N_r} q_{ij} \cdot X_j \subseteq Q_i, (j = 1, L), \quad (3.7).$$

де Q_i – існуючий в господарстві об'єм i -го ресурсу виробництва.

За критерієм оптимальності вибираємо потенційний прибуток, який ми отримаємо від реалізації продукції тваринництва та рослинництва. Тому формула має вигляд:

$$Z = \sum_{i \in N'_t} y_i \cdot (p_i - c_i) + \sum_{i \in N'_r} y_i \cdot (p_i - c_i), \quad (3.8).$$

де p_i та c_i – відповідно виручка від реалізації продукції тваринницької або рослинницької галузі та собівартість цієї сільськогосподарської продукції.

Для розрахунку використання економічних ресурсів агрогосподарства необхідно обґрунтувати врожайність сільськогосподарських культур,

продуктивність тварин та інші техніко-економічні показники. Для складання математико-економічної схеми слід враховувати собівартість продукції, собівартість товарної продукції, і навіть витрати на 1 га (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Галузь рослинництва.

Культура	Урожайність, ц/га.	Затрати праці на 1 га, люд./дні.	Собівартість 1ц, грн.	Ціна реалізації 1 ц товарної продукції, грн.
Озима пшениця.	37,4	4,75	285,76	324,43
Озиме жито.	15,9	3,76	176,15	209,63
Ячмінь.	28,6	5,81	181,21	219,74
Боби.	21,8	5,63	278,01	308,93
Кукурудза.	43,0	9,05	196,17	429,56
Сочевиця.	11,9	3,64	382,69	433,14
Соя.	10,1	5,04	372,72	412,09
Соняшник.	14,6	4,82	287,23	336,22
Багаторічні трави на:				
Сіно.	57,2	2,91	112,24	-
Зелений корм.	182,5	2,52	18,78	-
Однорічні трави на зелений корм.	155,8	1,98	18,15	-

При розробці математико-економічної моделі покращення виробничої та галузевої структури ПП ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ вводимо наступні змінні:

$X_1...X_{25}$: площа посіву озимини, озимого жита, ячменю, вівса, проса, сочевиці, кукурудзи на зерно, гречки, багаторічних трав, однорічних трав, кукурудзи на силос, соняшнику, площа пару;

$X_{26}...X_{29}$: обсяги внесення органічних, фосфорних та калійних добрив;

$X_{30}...X_{31}$: використання кадрових ресурсів;

$X_{32}...X_{34}$: поголів'я, приросту живої маси свиней;

$X_{35}...X_{56}$: раціон годівлі тварин;

$X_{57}...X_{59}$: вартість валової продукції, витрати на продукцію, товарна продукція в цінах реалізації та збуту.

Подальша розробка схеми складається з визначення задачі і моделювання цільової функції:

$$Z = X_{58} - X_{57} \rightarrow \max, \quad (3.9).$$

Де X_{58} – продукція в цінах реалізації, грн.

X_{57} – витрати на товарну продукцію, грн.

Такий вибір можна пояснити тим, що результати розрахунків щодо визначення економіко-технічних показників математичної схеми можуть бути використані для формування умов розв'язання задачі, а також результати розв'язані у зручній формат.

Оптимізація структури економіки в виробництві. Оптимізація структури площ для посівів. Визначення потреб економіки у ресурсах виробництва. Визначення оцінок збиткових виробництв та ресурсів, які є дефіцитними. Визначення собівартості продукції, яка була вироблена, та розмір виручки від продукції з кожної галузі як окремо, так і у цілому по підприємству.

Порівняння структури посівних ланів дозволяє зробити висновок, що найбільш ефективними для сільського господарства напрямками у рослинництві є вирощування озимих та ярих зернових культур та соняшника.

Напрямки спеціалізації дають можливість отримати перспективи економічного зростання та високі показники ефективності.

Якісна продукція при низьких виробничих витратах дозволить підприємству бути конкурентоспроможним на ринку та високоефективним.

Гнучко та швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку.

Результати вирішення числової матриці дозволяють припустити таку структуру посівних площ (табл. 3.2.).

Площа посіву сільськогосподарських рослин.

Показники.	Номер змінної.	Фактично в середньому 2017-2020 рр.		Оптимальне рішення.	
		га.	%	га.	%
Всього зернових		1709	60,9	1920	68,4
в т.ч.:					
озима пшениця;	X ₁	1092	38,9	938	33,4
озиме жито;	X ₂ ;X ₃			70	2,5
ячмінь;	X ₄ ;X ₅	657	23,4	514	18,3
овес;	X ₆			20	0,7
соя;	X ₇			62	2,2
боби;	X ₈ ;X ₉			59	2,1
кукурудза;	X ₁₀ ;X ₁₁	269	9,6	241	8,6
сочевиця;	X ₁₂			17	0,6
Всього технічних:		606	21,6	393	14,0
в т.ч.: соняшник.	X ₂₃	606	21,6	323	11,5
Всього кормових:		202	7,2	255	9,1
в т.ч.:багаторічні трави на: сіно.	X ₁₄			62	2,2
зелену масу	X ₁₃	90	3,2	34	1,2
однорічні трави на зелену масу	X ₁₅	112	4,0	70	2,5
Пар	X ₂₅	232	8,3	239	8,5
Разом ріллі		2807	100	2807	100

Можемо переконатися, що при вирішенні математико-економічної схеми отримані результати вищі за існуючі, але необхідно провести їх порівняльний аналіз (табл. 3.3.).

Показники вартості економічної ефективності підприємства.

Показники	Фактично в середньому за 2017-2020 рр.	За оптимальним рішенням.	Оптимальне рішення в % до середнього за 2017-2020 рр.
Витрати на товарну продукцію, грн.	5620194	6030468	107,3
Товарна продукція, грн.	6735734	8197388	121,7
Прибуток, грн.	1115540	2166920	194,2
Рівень рентабельності, %.	19,8	35,9	+16,1 в.п.

Відповідно до таблиці 3.3 прибуток агрогосподарства за оптимальним рішенням порівняно із середніми показниками за 2017-2020 роки від 1,1 млн. грн. досяг 2,1 млн. або збільшився на 94,2%. При цьому собівартість товарної продукції та товарної продукції в цінах реалізації збільшилася на 7,3% та 21,7% відповідно.

У результаті рівень рентабельності збільшився на 16,1% та за планом складає 35,9%.

Отже, використання математико-економічної схеми для приватного підприємства «ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» дало можливість визначити найперспективніші напрямки виробництва та розрахувати обсяги виробництва та реалізації і збуту на ринку.

Впровадження методів математичного моделювання процесів економіки дає можливість вдосконалення методів планування. І дозволяє ефективно використовувати ресурси, що важливо за умов конкурентної економіки.

Функціонування сучасного підприємства полягає у підвищенні ефективності за рахунок повнішого використання його внутрішніх резервів.

При обґрунтуванні та аналізі всіх показників економічної ефективності приймаються до уваги фактори підвищення ефективності на виробництві за всіма напрямками покращення виробництва та розвитку. Ці напрямки

включають комплекс технічних, соціально-економічних та організаційних заходів, за допомогою яких досягається економія праці, витрат та ресурсів, а також зростання якості та конкурентоспроможності продукції.

Основними критеріями підвищення ефективності підприємства є:

- розвиток науково-технічного прогресу;
- схематична перебудова економіки, орієнтація на виробництво товарів масового споживання. Конверсію оборонних підприємств і виробництв, покращення структури капітальних вкладень. Прискорений розвиток наукових та високотехнологічних виробництв;
- вдосконалення розвитку спеціалізації та кооперації, диверсифікації, комбінування та територіальної організації виробництва;
- роздержавлення та приватизація економіки, удосконалення державного регулювання, господарського обліку та системи мотивації праці;
- посилення соціально-психологічних чинників, підвищення ініціативи та відповідальності працівників. Всебічний розвиток особистості, посилення соціально-кадрової спрямованості у розвитку сільськогосподарського виробництва.

Чинники покращення ефективності підприємства можна класифікувати на підставі трьох основних ознак:

1) основні напрямки вдосконалення виробництва, що є комплексами організаційних, технічних та соціально-економічних заходів, завдяки яким досягається економія суспільної праці;

2) джерела підвищення ефективності праці: зменшення матеріаломісткості та трудомісткості. Капіталомісткості виробництва, економія робочого часу, раціональне використання природних ресурсів;

3) у сфері застосування критерії діляться на міжгалузеві, регіональні народногосподарські, внутрішньовиробничі та галузеві.

Рівень ефективності підприємства залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів. До зовнішніх відносять: соціальну та державну політику; інституційні механізми; інфраструктуру; структурні зміни у

суспільстві. Внутрішні фактори діляться на «стійкі», тобто такі, що підлягають обчислюванню та мають конкретні параметри.

Створення ефективного та цілісного агрогосподарського механізму, адаптація сільськогосподарських підприємств до умов регульованого ринку – подальший розвиток блоку теоретико-методологічних питань планування та розрахунку.

Через це виникає потреба уточнення напрямків діяльності і використання основних внутрішніх та зовнішніх факторів, підвищення ефективності суб'єктів господарювання.

Ефективність функціонування підприємства можлива під час використання сучасних методів управління. Як показує досвід провідних світових підприємств, за рахунок ефективного управління можна знизити собівартість продукції та підвищити ефективність роботи агропідприємства. Важливим кроком до цього є використання механізму мотивації та залучення працівників агропідприємств до участі у його управлінні. Посилення стимулів до створення та реалізації пропозицій, які будуть раціональними.

Створення ефективного та цілісного сільськогосподарського механізму, адаптація агропідприємств до умов ринку, що регулюється – це розробка блоку теоретичних та методологічних питань планування та управління агропідприємством. Тому виникає потреба уточнення напрямків діяльності і використання основних внутрішніх та зовнішніх факторів підвищення ефективності суб'єктів господарювання.

Мета внутрішнього аудиту – допомогти членам підприємства ефективно виконувати свої функції.

Внутрішні аудитори здійснюють конкретні перевірки, у яких своєчасно виявляються приховані недоліки і відхилення. Таким чином забезпечується захист від помилок та зловживань, визначаються «зони найбільших ризиків». Також оцінюють можливість запобігання майбутнім недолікам або відхиленням. Допомагають виявити слабкі місця та звести до мінімуму їх вплив на продуктивність.

Основним змістом роботи служби внутрішнього аудиту є збирання, аналіз інформації та формування на цій основі висновків та рекомендацій. Керівництво підприємства має забезпечити всі умови, щоб відділ внутрішнього аудиту мав можливість отримувати всю наявну інформацію.

Призначенням відділу в організаційній структурі є:

1) ефективний рух інформації за двома напрямками: вхідна інформація - до відділу внутрішнього аудиту від різних підрозділів агропідприємства. Як фінансових та планово-економічних так і виробничих підрозділів. Вихідна інформація – від відділу внутрішнього аудиту керівникам відповідного рівня з метою реалізації рекомендацій від внутрішніх аудиторів;

2) співробітництво та взаємовідносини з іншими відділами і підрозділами агропідприємства.

Завдання для внутрішнього аудиту:

- перевірка системи господарських регламентів та регуляторів на достатність та відповідність чинним нормативно-правовим актам та статуту;
- перевірка коректності складання та умов виконання господарських договорів та актів;
- перевірка балансів та звітів, коректності методології та організації, методики ведення бухгалтерського обліку;
- перевірка правильності оцінки майна, наявності, стану майна, ефективне використання матеріальних, фінансових та кадрових ресурсів. Дотримання існуючого порядку встановлення та використання цін та тарифів; розрахунково-платіжна дисципліна;
- своєчасність сплати податків до бюджету та виконання платежів до позабюджетних фондів;
- перевірка достовірності урахування собівартості продукції, відображення доходів, правильності фінансових показників. Раціональності використання прибутку, консультування керівників підрозділів та засновників. Спеціалістів та працівників відділу управління з економічних та правових питань;

- розробка та внесення раціональних пропозицій щодо вдосконалення організації системи контролю, зміни структури виробництва та видів діяльності. Обліково-розрахункової дисципліни, підвищення ефективності схем розвитку. Організація підготовки до перевірки органами зовнішнього аудиту, податковою службою та іншими органами зовнішнього контролю.

3.2. Інноваційно - інвестиційний розвиток підприємства.

Інноваційний сектор економіки стикається з проблемою невідосконаленості економічного інструментарію. А саме низький рівень фінансування інноваційної діяльності, страхування та страхового захисту інтелектуальної власності. Тому розробка плану з реалістичними підставами є одним з головних шляхів вирішення даних питань. Фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств може відігравати велику роль в розвитку національної економіки.

Створення сітки рекомендацій щодо політики Українського Уряду, яка може слугувати його орієнтиром в продовженні формулювання довгострокового характеру стратегій новітніх інновацій. Досліджень та розробок у сільськогосподарському секторі, враховуючи малі та великі аграрні компанії.

Відома причина невиконання державної програми фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників через не повну компенсацію вартості обладнання вітчизняного виробництва та сільськогосподарської техніки. Це низька якість вітчизняної сільськогосподарської техніки порівняно з іноземною аграрною технікою. Саме це спонукає потенційних учасників не брати участі у запропонованій державній програмі. Також слід зазначити, що перелік обладнання та техніки, вартість яких частково компенсувалася за рахунок коштів з бюджету, формувався комісією. А ця комісія була створена Міністерством економічного розвитку України.

Для того, щоб економіка України мала стабільну тенденцію до зростання, повинна бути розроблена стратегія розвитку підприємств. Яка буде спрямована на підвищення їх конкурентоспроможності, продуктивності та створення робочих місць.

Головним напрямком розвитку є зростання інноваційного сектору виробничої діяльності аграрних компаній.

Інновації як розробка та комерціалізація продуктів, процесів та послуг, що є новими для фірми, новими для компанії, ринку або у світі.

Прибуткова діяльність компанії залежить від визначення проблем та генерації нових ідей для впровадження нових рішень і використання нових технологій в секторі агровиробництва. Це завжди вимагає значних інвестицій у розробку інноваційних проектів та досліджень. Також поглинання інновацій ми розглядаємо як підмножину інновацій, що представляють собою процес застосування існуючих технологій. Процесів та продуктів у новому середовищі, де вони ще не були перевірені, тобто вони є «новими для фірми».

Реформування політики Уряду України, що підвищить потенціал розвитку інновацій в країні має бути процес застосування наступних реформ:

- поліпшення інвестиційного клімату шляхом вдосконалення середовища на ринку для стимулювання інвестицій в наукові розробки та дослідження;
- державне фінансування аграрних підприємств, шляхом підтримки спільних винаходів та сприяння міжнародному співробітництву. І розповсюдження отриманих інноваційних результатів. Реформування структури фінансування інноваційної діяльності для посилення досліджень та задоволення потреб українських сільськогосподарських підприємств;
- підтримувати міжнародні міждисциплінарні дослідження та підтримувати зв'язки з відповідними установами та організаціями в Україні та за її межами;
- продовжувати вдосконалювати якість кадрового капіталу та вдосконалювати наявність навичок. Які повинні йти на технологічний та

інноваційний розвиток, щоб принести найбільшу ефективність від інноваційних проектів.

Державне втручання є найбільш необхідним на перших трьох етапах інноваційного процесу. Викликати нову ідею, зробити її прототип та розвивати даний інноваційний продукт. У малих сільськогосподарських підприємствах недостатньо знань та досвіду для розробки самої інноваційної ідеї, яку потребує те чи інше аграрне підприємство. Інноваційні продукти, які знаходяться на ранніх стадіях розробки несуть великий ризик. В результаті деякі підприємства просто не наважуються на розгортання інноваційної ідеї. Тому в таких ситуаціях необхідно гарантувати хоча б часткову компенсацію за рахунок державного бюджету.

Програма технічної допомоги підприємствам має бути спрямована на покращення навичок підвищення та управління конкурентоспроможністю національних інноваційних розробок.

Наведену державну програму технічної допомоги підприємствам ми пропонуємо поширювати через інноваційний інкубатор бізнесу. Спеціалізований бізнес-інкубатор, який створює умови для розроблення і застосування інноваційних технологій суб'єктами малого та середнього агропідприємництва. Інкубатор - це багатофункціональний комплекс, що забезпечує сприятливі та найкращі умови для ефективної діяльності новоутворених малих та великих інноваційних підприємств, які реалізують цікаві наукові ідеї. В конкурентному сучасному середовищі значно більше інноваційних підприємств виживають завдяки інкубатору, ніж без нього.

Для збільшення виробництва рослинницької продукції і підвищення її якості ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» планує оптимізувати посівні площі. І з урахуванням цього придбати техніку та змінити спосіб внесення добрив.

Суть запропонованого нами проекту зводиться до оновлення машинно-тракторного парку господарства такою технікою, яка б забезпечила підвищення ефективності розвитку галузі рослинництва та виробництво високоякісної продукції.

Вищезазначений аналіз техніко-економічних параметрів сільськогосподарської техніки, яка представлена на світовому та вітчизняному ринку засобів виробництва, дозволив відмітити переваги зернової сівалки, яка коштує 536 тис. грн.

Цей проект має сенс, оскільки його окупність становить 2,54 роки, рентабельність інвестицій – 17,7%, а співвідношення вигод та витрат – 1,52.

Ключовими факторами успіху цього напрямку бізнесу будуть такі:

- застосування сучасних технологій виробництва;
- низькі ціни та висока якість;
- робота висококваліфікованих спеціалістів у галузі виробництва та збуту продукції.

Аналіз проектів заснований за умови, що успішні проекти завжди ведуть до підвищення якості життя. Та підвищення рівня економічного розвитку населення загалом та складових його суспільства, що відображено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Показники ефективності проекту.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Вигоди по проекту, тис. грн.	2100	2755	4000
Поточні витрати по проекту, тис. грн.	1400	2030	2900
Амортизація, тис. грн.	269,4	228,99	194,6415
Коефіцієнт дисконтування.	0,813	0,6609	0,5373
Чисті грошові потоки, тис. грн.	969,4	953,99	1294,6415
Дисконтовані грошові потоки, тис. грн.	788,1	630,5	695,6
Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проекту, тис. грн.	788,1	1418,6	2134,2
Дисконтовані вигоди, тис. грн.	1926,3	1972,1	2253,8
Дисконтовані витрати, тис. грн.	1138,2	1341,6	1558,2

Вартість основних засобів становить інвестиції економіки, що дорівнюють 1816 тис. грн.

Амортизація нараховувалася податковим методом, тобто за такою формулою:

$$AB=3B*HA, \quad (3.10).$$

де $3B$ – залишкова вартість основних засобів, грн.;

HA – норма амортизації (15%).

1) чиста наведена вартість проекту (NPV) – різниця між сумою дисконтованих грошових потоків, що виникають в результаті реалізації проекту, та сумою дисконтованих витрат, які необхідні для реалізації всієї ідеї:

$$NPV = 2114,2 \text{ тис. грн.}$$

де B_t – повні вигоди за 1 рік t ;

C_t – повні витрати за 1 рік t ;

t – відповідний рік ідеї (1, 2, ..., n);

n – строк служби ідеї в роках;

i – ставка дисконту (відсоткова).

2) чиста теперішня вартість ідеї змінена (NPV_M) – різниця між NPV та сумою інвестицій:

$$NPV_M = NPV - I \quad (3.11).$$

де I – сума інвестицій: при надходженні інвестицій по рокам необхідно провести дисконтування.

$$NPV_M = 2134,2 - 1816 = 318,2 \text{ тис. грн.}$$

3) рентабельність інвестицій (PI) – визначає вигоду інвестора від участі в проекті:

$$PI = (NPV_M : I) * 100\% \quad (3.12).$$

$$PI = (318,2 / 1816) * 100 = 17,7\%$$

4) показник вигоди/затрат (В/С) – сума дисконтованих вигод, розділена на суму дисконтованих затрат:

$$B/C = 6151,7/4038=1,52 \quad (3.13).$$

5) термін окупності ідеї (PB) – визначає, за який період проект покрити витрати:

$$PB = (t_0-1) + \frac{I - \sum PV_{(t_0-1)}}{PV_{t_0}} \quad (3.14).$$

де PV – дисконтовані грошові потоки;

t_0 – рік, в якому сума дисконтованих грошових потоків почне перевищувати суму інвестицій.

$$PB = (3-1) + (1816 - 1440,4) / 695,6 = 2,54 \text{ роки}$$

Цей проект має сенс, оскільки він окупається за 2,54 роки, рентабельність інвестицій становить 17,7%, а співвідношення вигоди/витрат становить 1,52. Це означає, що вигоди підприємствам на 52% перевищують витрати.

Під проектним фінансуванням зазвичай розуміється цільове кредитування позичальника для реалізації інвестиційного проекту без права регресу. Чи з обмеженим регресом кредитора до позичальника, у якому платіжні зобов'язання забезпечені грошовими доходами від цього проекту, і навіть активи, пов'язані з цим проектом.

Для розрахунку бюджету проекту беремо такі дані:

- обсяг виробництва та реалізації продукції на найближчі три роки не зміниться та становить 12 600 тонн.
- середня ціна реалізації у 2019 р. складає 4340 грн/т, у 2020 р. – 5690 грн/т, у 2021 р. – 8200 грн/т.

- амортизація з обладнання нарахована податковим методом, норма амортизації – 15%, вартість обладнання – 1796 тис. грн. Це становитиме: 269,4 тис. грн. у 2019 році; у 2020 р. – $(1796-269,4) * 0,15 = 228$ тис. грн.; у 2021 р. – $(1796-497,4) * 0,15 = 194,8$ тис. грн.
- капітальні витрати на обладнання дорівнюють вартості інвестицій, тобто 1796 тис. грн.
- прямі витрати на одиницю продукції у 2019, 2020, 2021 роках. відповідно: матеріальні витрати – 960 грн/т, 1440 грн/т, 2080 грн/т; заробітна плата – 240 грн/т, 360 грн/т, 520 грн/т.
- внески на соціальні заходи – 22,0% від заробітної плати.
- інші витрати згідно з планами реалізації становитимуть – 1890, 2179,8 та 2520 тис. грн. Зведення витрат на основний вид діяльності з вирощування зернових з урахуванням умов проекту наведено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

Витрати операційної діяльності, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Усього
Прямі матеріальні витрати.	12096	18144	16208	56448
Прямі трудові витрати.	4073,33	6109,99	8825,54	19008,86
Разом прямі витрати.	16169,33	24253,99	35033,54	75456,86
Операційні витрати – всього.	2303,1	2592,9	2933,1	7829,1
в т.ч.:				
інші витрати на обслуговування.	1890	2179,8	2520	6589,8
- виплата відсотків по борговим зобов'язанням.	413,1	413,1	413,1	1239,3
Амортизація, всього.	269,4	229,0	194,6	693,0
Всього витрат операційної діяльності.	18741,83	27075,89	38161,24	83978,96

Основним елементом інвестиційного рішення є вибір способу фінансування проекту – обладнання у лізинг із можливістю викупу наприкінці п'ятого року за 628 600 грн.

Для визначення найкращого шляху проведемо розрахунки, наведені у таблицях.

Розрахуємо чисті наведені витрати ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» на умовах лізингу у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

**Розрахунок чистих приведених витрат для «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ»,
тис.грн.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Лізингові платежі.	538,8	574,72	269,4	269,4	269,4
Податковий вигравш за рахунок скорочення бази оподаткування.	161,64	172,416	80,82	80,82	80,82
Лізингові платежі після врахування податкового вигравшу.	377,16	402,304	188,58	188,58	188,58
Придбання техніки в кінці лізингової угоди.					628,6
Усього витрат.	377,16	402,304	188,58	188,58	817,18
(1+0,23).	1,23	1,513	1,861	2,289	2,815
Коефіцієнт дисконтування.	0,8130	0,6609	0,5373	0,4368	0,3552
Приведена поточна вартість.	306,634	265,915	101,339	82,390	290,263
Чисті приведені витрати.	1046,543				

З даних випливає, що при варіанті лізингового фінансування сума чистих наведених витрат становитиме 1046,543 тис. грн.

3.3 Роль економічної безпеки підприємства та кооперація як фактор економічного розвитку підприємства.

Питання економічної безпеки підприємств тісно пов'язане з ризиками та вимагає вміння їх аналізувати та уникати. Ці ризики стосуються підприємницької діяльності всіх організаційно-правових форм. У зв'язку з цим у суб'єктів господарювання відсутнє відчуття безпеки. І вони бачать лише негативні наслідки — загрозу розорення і руйнації підприємства.

Зазвичай виокремленими ризиками є: операційний, кредитний, ринковий, ризик ліквідності, юридичний. Операційний — стосується недоліків систем та процесів керування. Кредитний — коли контрагент-учасник не виконує обов'язки, прописані в договорі. Ринковий — виникнення збитків через коливання ціни на ринку. Ліквідності — коли підприємство у відповідний момент часу не має змоги власними коштами погасити свої зобов'язання. Юридичний — коли від виконання своїх зобов'язань, згідно договору, партнера звільняє чинне законодавство.

Одна із ланок безчесної конкуренції - це шпигунство. Воно стосується будь-якого економічного рівня: від малих форм власності до державного значення. Також важливою є роль економічного значення. Воно спрямоване економити ресурси підприємства, які будуть спрямовані на утримання рівня конкурентоспроможності. Також, завдяки цьому, в подальшому підприємство матиме можливість виходу на новий ринок.

Служба безпеки має функціонувати, як невід'ємна частина підприємства. До її складу повинні входити лише професіонали, які здатні протистояти загрозі або виникаючим ризикам. Їхніх обов'язків також стосується аналіз та прогнозування можливих загроз відносно діяльності підприємства.

Саме службою безпеки підприємства впроваджується ціла система заходів, яка повинна заздалегідь:

- забезпечувати захист всієї сукупності ресурсів підприємства;

- займатися питаннями охорони життя й здоров'я персоналу на підприємстві;
- виявляти форми та методи шахрайської конкуренції відносно підприємств-конкурентів;
- виявляти факти порушення інтелектуальної власності — використання фірмової символіки підприємства будь-якою іншою юридичною чи фізичною особою;
- виявляти факти та запобігати розголошення комерційної таємниці співробітниками підприємства;
- аналізувати платоспроможності осіб, що укладають з підприємством контракти;
- виявляти, хто з ділових партнерів може бути некредитоспроможним чи ненадійним;
- проводити консультування співробітників підприємства відносно питань забезпечення безпеки;
- співпрацювати з правоохоронними та контролюючими органами, щоб мати можливість заздалегідь скасувати можливі правопорушення, спрямовані всупереч інтересам підприємства.

Конкурентна розвідка підприємства поділяється на два типи роботи: оперативна та стратегічна.

Оперативна конкурентна розвідка спрямована займатись розробкою та впровадженням поточних заходів, мета яких — нейтралізація негативу у відносинах з визначеним конкурентом.

Стратегічна конкурентна розвідка має свої завдання довгострокового характеру. Цими питаннями визначається поглиблена і стратегічно важлива робота: пошук та збір інформації. Подальше її аналізування дозволяє спроектувати перспективні плани. Та шляхи дії конкурентоспроможних організацій відносно політичних напрямків, а також менеджменту й маркетингу.

Кількість отриманих даних та проведена з ними аналітика має необмежений обсяг. Визначенням цього обсягу вважається зростання ефективності, зайняття місця в лідерах серед конкуруючих підприємств або досягнення положення підприємства-монополії.

Як один із типів корпоративної розвідки існує поняття «бенчмаркінг».

Завдання стратегічного бенчмаркінгу — налаштувати стратегію компанії відповідно до поведінки конкуруючих підприємств. У операційного бенчмаркінга мета зайняти місце лідера серед конкурентів та вже з цієї позиції вирішувати свої функціональні завдання.

Існує таке явище, як рейдерське захоплення. Воно є суттєвою загрозою для підприємств усіх форм власності, особливо приватних. В результаті захоплення на підприємстві змінюють керівництво. В подальшому, поглинається все майно — кошти, земля, права власності. В рейдерстві є і корупційна складова, яка має свій вплив на силові, адміністративні, судові та державні структури.

На території України рейдерські захоплення виникли і поширились завдяки багатьом чинникам. Серед них перехід до тіньового виду економічних відносин і, як наслідок, їх криміналізація. Також до цього відноситься шахрайські схеми в конкуренції та корумпованість. Та тісна взаємодія між представниками держапарату, силових відомств та представниками бізнесу. Також необхідно підкреслити в цьому питанні, що законодавство та вся судова система є невдосконаленими.

До основних методів рейдерства відносять: шахрайські дії, підробка документації. Хабарництво, підкуп посадових осіб, силове захоплення, банкрутство, скупка акцій. Також може проводитися додатковою емісією акцій з метою заволодіння контрольного пакету. Одержання контролю над майном чи взагалі всім бізнесом чи правами на активи підприємства. Все впроваджується рейдерами всупереч волі власника.

Застосувати комплексну систему економічної безпеки є актуальним питанням, особливо під час пікових показників кризи. До системи включено

сукупність складових, які свідчать про конкретно використані засоби. До них додається сукупність пов'язаних з ними дій. Мета дій — захистити функціонуючі об'єкти та суб'єкти господарювання від реальної та потенційних, внутрішніх і зовнішніх загроз та ризиків.

Сучасна економічна ситуація ставить перед економікою країни нові і складніші виклики. Обрана стратегія європейської інтеграції вимагає від української держави проведення реформ та поступового входження у висококонкурентне середовище. Що неможливо без розробки та реалізації стратегії інноваційного розвитку. Тому розширення масштабів співробітництва та посилення його ролі у складний кризовий період стає об'єктивно необхідним чинником покращення економічного стану України та забезпечення її поступовим розвитком.

Проаналізувавши наукові праці можна відмітити, що більшість авторів серед основних причин виникнення та розвитку кооперації виділяють такі:

- класова боротьба (тільки спільними зусиллями, об'єднуючись у спілки, громадські організації, робітники мають можливість відстоювати свої інтереси у боротьбі з приватним капіталом. Малий та середній бізнес отримує можливість конкурувати з великими компаніями);
- морально-психологічні чинники (кооперативи дають малозабезпеченим людям можливість стати власниками кооперативів чи акціонерних товариств, допомагаючи їм знайти роботу та почуватися соціально захищеним).

Особливе місце співробітництва в складному колі соціально-економічних відносин визначається тим, що воно зародилося і розвивається на протиположності до приватної власності, а згодом і державної власності.

Безроздільне панування кожної з цих форм власності і явило протиріччя, для розв'язання яких і призвана одна з найважливіших основ - кооперація.

Економічну роль кооперації слід розглядати з позицій ефективності діяльності підприємств, заснованих на принципах колективного управління підприємством. На основі об'єднання різноманітних ресурсів (трудових і фінансових), а також самої кооперації (виробничої, споживчої та ін.).

Бізнес-процеси формуються на засідках самоврядування, самофінансування та самоокупності. Функціональність цих процесів можлива у будь-якій сфері економічної діяльності і вільному виборі виробничого профілю, форми організації, системи управління.

За таких умов кооперація через свої організаційно-правові форми прояву може вирішувати багатопланові завдання: формувати товарний ринок. Розвивати грошовий ринок через створення кредитних спілок, кооперативних та акціонерних банків, підтримати сільськогосподарське виробництво, вирішувати цілу низку економічних проблем.

У таких умовах кооперація через свої організаційно-правові форми прояву може вирішувати багатогранні завдання:

- формування товарного ринку;
- розвиток грошового ринку через створення кредитних спілок, кооперативів та акціонерних банків;
- підтримка сільськогосподарського виробництва;
- рішення низки економічних проблем.

Отже, в економіці завдяки кооперації створюються підприємства з демократичним устроєм та вільним вибором видів діяльності будь-якого напрямку. Вони здатні забезпечити ефективну діяльність як у традиційних сферах:

- аграрної;
- переробної;
- житлової;
- заготівельної;
- торгівельної;

так і в нових (соціокультурних):

- кредитно-банковській;
- освітній;
- науковій;

що, у свою чергу, може стати важливим чинником побудови інноваційної стратегії розвитку економіки Української держави.

З економічної точки зору роль кооперації полягає в тому, що вона:

- сприяє формуванню диверсифікованої економіки;
- забезпечує ефективність економічної діяльності, стимулює розвиток технічного, економічного та соціального прогресу;
- охоплює різні галузі людської діяльності та сприяє виробництву масштабних конкурентоспроможних продуктів та послуг;
- зміцнює горизонтальну та вертикальну економічну інтеграцію.

Менеджер проекту USAID «АгроІнвест», Ерік Блейх, у своїй статті «Кооперація дозволяє малому та середньому бізнесу досягти успіху» зазначає необхідність кооперації в сучасних умовах.

Малі та середні сільгоспвиробники України, які виробляють найбільше фруктів, овочів, молока та м'яса, самостійно неспроможні конкурувати з великими агрохолдингами. Отже, без кооперації, як консолідації спільних зусиль, приречені на банкрутство.

Малим та середнім агрофірмам не дозволяє обмеженість власних ресурсів використовувати:

- сучасні технології виробництва,
  - зберігання та переробки продукції в індивідуальному порядку,
  - запропонування ринку оптових партій своєї продукції,
- через що продуктивність та рентабельність їх виробництва залишається низькою в порівнянні з великими агрохолдингами.

Таким чином, без кооперації дрібні та середні виробники програють у конкуренції та банкрутують. В свою чергу це породжує низку соціально-

економічних проблем в аграрному секторі: зниження рівня життя сільського населення, безробіття. [39, с.144-146].

Кооперація, крім економічних ефектів, несе і соціальні наслідки. Її соціальне значення обумовлено забезпеченням соціальною підтримкою та соціальним захистом широких категорій населення, особливо соціально вразливих.

Кооперація дозволяє органічно поєднувати особисті та колективні інтереси, сприяє колективному захисту, розвитку самореалізації та самоуправління. Цим самим вона є і залишається надалі тією соціальною інституцією, яка поєднує ліберальні ідеали з ідеалами соціальної справедливості. Саме завдяки цьому, кооперація відіграє важливу роль в покращенні політичної складової розвитку країни.

У сучасних умовах формування політичних партій, громадських організацій та рухів в Українській державі відбувається за умови стрімкого зростання соціальної напруги.

Це призводить до знецінення демократичних цінностей у свідомості значної частини українців.

В таких умовах особливе значення набуває консолідація українського суспільства навколо таких інституцій, як сім'я, релігія, наука, мистецтво, співпраця, що орієнтовані на вічні загальнолюдські цінності.

Кооперація є демократичним інститутом, який враховує національні традиції та особливості нашого суспільства. Вона також аполітична, така, що дбає про задоволення звичайних людей, виступає як природне єднання, а це головний демократичний процес нашої держави.

Також слід наголосити на важливості кооперації в інтеграції України до європейської спільноти.

Досвід економічного розвитку передових країн показує, що вони перебувають у процесі поглиблення узагальнення відносин власності. Що є одним із найважливіших засобів залучення інвестицій та підвищення зацікавленості селян у результатах виробництва.

Офіційний сайт Спілки кооператорів і підприємців України у статті «Розвиток кооперативів для забезпечення добробуту всього світу» визначив. Що агрофірми кооперативної форми власності пережили кризи менш збитково, ніж агрохолдинги, де власниками та бенефіціарами являються інвестори.

Здатність кооперації швидко пристосовуватися до змін умов виробництва надало їй новий рівень визнання. Спроможність кооперації долати негативні наслідки глобальної кризи викликало бажання зрозуміти її роль у політиків. Та громадських діячів різних рівнів для подальшого реформування різних соціальних систем.

Процеси кооперації (здатності ефективно поєднувати економічні, соціальні та екологічні цілі) можуть пом'якшити перебіг кризи. Що в свою чергу є доступним, але ще не використаним виходом із неї.

Проведені українським урядом реформи в економіці не поліпшили умови ефективного використання можливостей кооперації. Формування конкурентного середовища, зростання зайнятості та доходів населення, покращення ділової активності зазнає занепад. Також відсутній розвиток сфери соціальних послуг, підвищення якості та оновлення продукції .

Але сучасні умови показують, що становлення кооперації, це реальний інструмент консолідації і згуртування зусиль усього суспільства на шляху до відродження та інноваційного розвитку економіки України.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дипломної роботи було наведено пропозиції щодо покращення економічної ефективності діяльності досліджуваного підприємства.

3.1. В цілях оптимізації виробничо-галузевої структури з урахуванням впливу внутрішнього аудиту на ефективність підприємства запропоновано

здійснити внутрішній аудит на підприємстві. Дана процедура дасть змогу визначити вузькі місця підприємства та основні ризики діяльності. Виявить негативні відхилення фактичних показників від планових та розробить регламент процедур щодо подолання негативних факторів впливу. Ідентифікуються слабкі сторони роботи підприємства та мінімізуються їх вплив на ефективність господарської діяльності підприємства. Основна робота внутрішнього аудитора полягає у пошуку та зборі інформації, щодо проблемних питань в діяльності підприємства. Та передача її вищому керівництву підприємства з метою ухвалення відповідних рішень.

3.2. Запропоновано забезпечити інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства за рахунок оновлення виробничих потужностей підприємства, які є спрацьованими. Використання прогресивних методик у сівозміні та використання інноваційних сортів зернових культур, які будуть більш врожайними у відповідному регіоні.

3.3. Роль економічної безпеки підприємства та кооперація як фактор економічного розвитку підприємства спрямовує на проведення заходів із зниження рівня економічної безпеки та перешкоджання виникнення кризових явищ на підприємстві.

Запровадження кооперації на підприємстві, тобто налагодження тісних господарських зв'язків із зацікавленими особами у спільному виконанні важливих бізнес-процесів підприємства. Кооперація буде передбачати делегування частини бізнес-процесів, які є трудомісткими та вартісними для досліджуваного підприємства іншим господарствам регіону. Які зможуть виконати даний бізнес-процес більш ефективно за меншу або ж аналогічну вартість.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження ефективності діяльності підприємства можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Економічна ефективність підприємства, як головна стратегічна мета його діяльності, забезпечується досягненням тактичних та оперативних цілей управління.

Оцінка перспектив розвитку підприємства може бути забезпечена тільки системою критеріїв та факторів. Кожен із яких характеризує достатньо істотну сторону стійкості окремої підсистеми.

В ході оцінки ефективності господарської діяльності підприємства необхідно розрахувати, проаналізувати та дати обґрунтовані пропозиції щодо покращання основних та допоміжних показників та критеріїв ефективності господарської діяльності підприємства. До таких показників належать наступні: показники економічної ефективності виробництва, ефективність використання праці, ефективність використання основних виробничих фондів.

З позиції забезпечення стійкої економічної ефективності дослідники визнали значущість виробничої, фінансової, соціальної, техніко-технологічної та екологічної підсистем.

2. Розвиток системи можна охарактеризувати як необоротну, закономірну змінну, у результаті якої виникає новий стан складу або структури системи. А також її кількісні (у вигляді зростання) і якісні перетворення з метою вдосконалення. Економічний розвиток агрофірми являє собою безперервне відновлення процесу виробництва. Цей процес супроводжується різною величиною отриманих результатів на різних етапах.

Механізм забезпечення стійкого економічного розвитку можна представити як складову комплексного механізму управління підприємством. Він повинен включати всі елементи, що зможуть гарантувати відносну незалежність у вирішенні поставленої задачі.

Відповідно до теорії управління це критерії, фактори, методи і ресурси управління, при використанні яких реалізуються вибрані методи управління і забезпечується досягнення поставленої мети. Усі перелічені елементи мають бути узгоджені між собою, інакше механізм не зможе ефективно функціонувати.

3. В ході оцінки розвитку діяльності підприємства розраховано, проаналізовано та надано обґрунтовані пропозиції щодо покращення основних та допоміжних показників та критеріїв ефективності господарської діяльності підприємства. До таких показників належать наступні: показники економічної ефективності виробництва. Ефективність використання матеріальних ресурсів, ефективність використання фінансових коштів.

4. Дослідження ефективності діяльності підприємства було здійснено на базі приватного підприємства «ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ», яке відноситься до аграрних підприємств, які працюють на ринку м. Дніпро. Розмір земельного фонду має незначні коливання та в 2020 році становив 1939 га із чисельністю персоналу, яка коливається в межах 39-44 особи. Основними видами діяльності ПП «ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» є вирощування зернових та технічних культур. Оцінка основних техніко-економічних показників показала, що основні фонди підприємства є спрацьованими (коефіцієнт зносу за аналізований період має значення більше 50%). У 2020 році порівняно із 2017 роком вартість основних фондів зростає на 10,31%. У 2020 році порівняно із 2017 роком чистий дохід збільшується в 3,6 рази. А чисельність персоналу зростає на 5,13%, що свідчить про значне підвищення продуктивності праці на підприємстві. Фондовіддача збільшується із 1,89 у 2017 році до 2,51 у 2020 році. Тобто кожна 1 грн. основних фондів приносила 2,51 грн. чистого доходу.

5. Проаналізовано основні фінансові показники досліджуваного підприємства, які вказують на наступні зміни:

- на ПП «ДНПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» існує нестача найбільш ліквідних активів (грошових коштів) для покриття короткострокових банківських кредитів

(переважання П1 над А1);

- у 2020 році на ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ» існує нестача власних оборотних засобів у сумі 24899,8 тис. грн., спостерігається кризовий фінансовий стан;
- структура капіталу є незадовільною: 36% становить власний капітал, а 64% - позиковий капітал підприємства;
- відносні показники фінансової стійкості мають значення менше нормативного;
- у 2020 році всі показники чистої рентабельності мають тенденцію до скорочення за рахунок значного зменшення чистого фінансового результату.

Проаналізовано ефективність виробництва зернових культур:

- прибуток від реалізації 1 ц пшениці озимої скорочується із 50,64 грн. у 2017 році до 16,96 грн. у 2020 році. При цьому, рентабельність пшениці озимої зменшилася із 36,44% до 4,85%;
- прибуток від реалізації 1 ц ячменю і озимої скорочується із 28,39 грн. у 2017 році до 6,98 грн. у 2020 році. При цьому, рентабельність ячменю і озимої зменшилася із 17,29% до 2,13%.

На основі проведеного дослідження відзначено низький фінансовий стан підприємства, незадовільну структуру капіталу, низьку ліквідність та зменшення показників рентабельності в динаміці.

6. З метою підвищення ефективності господарської діяльності підприємства запропоновано здійснити внутрішній аудит на підприємстві. Дана процедура дасть змогу визначити вузькі місця підприємства та основні ризики діяльності. Виявить негативні відхилення фактичних показників від планових та розробить регламент процедур щодо подолання негативних факторів впливу. Ідентифікуються слабкі сторони роботи підприємства та мінімізуються їх вплив на ефективність господарської діяльності підприємства.

Основна робота внутрішнього аудитора полягає у пошуку та зборі інформації, щодо «вузьких місць» діяльності підприємства та передача її вищому керівництву підприємства з метою ухвалення відповідних рішень.

7. Необхідно запровадити заходи щодо забезпечення економічної безпеки, які будуть передбачати виникнення кризового стану на підприємстві.

Можна виділити три основні види кризи:

- криза ліквідності (фінансова криза),
- криза рентабельності,
- стратегічна криза.

Виділення цих трьох видів криз є ключовим у класифікації.

По-перше тому, що воно почасти вже містить у собі розподіл криз за іншими ознаками: криза ліквідності – вона ж фінансова криза, вона ж, як правило, короткострокова. Криза рентабельності – як правило, середньострокова виробничо-технологічна. Соціально-психологічна чи комерційна криза. Стратегічна криза – довгострокова виробничо-технологічна, соціально-психологічна чи комерційна криза.

По-друге, криза ліквідності, рентабельності та стратегічна криза знаходяться у взаємному зв'язку та утворюють певну ієрархічну систему. Криза ліквідності, як правило, є наслідком кризи рентабельності, криза рентабельності, в свою чергу, найчастіше обумовлена стратегічною кризою.

З одного боку, стратегічна криза, як правило, є першопричиною інших двох криз.

З іншого боку, стратегічна криза несе в собі загрозу існуванню підприємства. Але ця загроза буде реалізована тільки у тому випадку, якщо стратегічна криза призведе до кризи рентабельності. А та в свою чергу – до кризи ліквідності, тобто до неплатоспроможності (банкрутства) підприємства в остаточному підсумку.

8. Основні напрямки зниження економічної безпеки:

- відсутність фінансової стійкості й низька платоспроможність підприємства;
- криза ліквідності (спостерігається при низькому рівні поточної безпеки);
- низька ефективність використання ресурсів – криза прибутковості (її характеризує низький рівень тактичної безпеки);
- неадекватність стратегії підприємства основним тенденціям макросередовища – стратегічна криза (її індикатором є незадовільна стратегічна безпека).

Запровадження кооперації на підприємстві, тобто налагодити тісні господарські зв'язки із зацікавленими особами у спільному виконанні важливих бізнес-процесів підприємства.

Кооперація буде передбачати делегування частини бізнес-процесів, які є трудомісткими та вартісними для досліджуваного підприємства іншим господарствам регіону. Які зможуть виконати даний бізнес-процес більш ефективно за меншу, або ж аналогічну вартість.

Забезпечення інноваційно - інвестиційного розвитку підприємства за рахунок оновлення виробничих потужностей підприємства, які є спрацьованими. Використання прогресивних методик у сівозміні та використання інноваційних сортів зернових культур, які будуть більш врожайними у відповідному регіоні. Що дасть змогу підвищити врожайність та рентабельність вирощування зернових культур на ПП «ДНІПРО-СПЕЦ-ЗІЗ».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку : *Інформаційно-аналітичний збірник* / за ред. П. Т. Саблука та ін. К. : ІАЕ, 2000. вип. 4. 601 с. С. 423-426.
2. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. *Інформ.-аналітич. збірник*. К., 2011. 642 с. С. 402-404.
3. Амбросов В. Я., Маренич Т. Г. Формування конкурентоспроможності реформованих господарств. *Економіка АПК*. 2013. № 4. С. 11-16.
4. Ареф'єва О. В., Городинська Д. М. Оцінка рівня економічної ефективності підприємств сфери послуг. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 6. С. 106-111.
5. Барановский А. Экономическая безопасность предприятия. *Финансовая Украина*. 2015. № 94. С. 11-15.
6. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 117-128.
7. Бойко В. І. Регіональні аспекти економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. *Агроінком*. 2017. № 9-10. С. 15-18.
8. Василенко В. А. Менеджмент устойчивого развития предприятий : монографія. Киев : Центр учебной литературы, 2015. 648 с.
9. Гарбуз М. Формування і розвиток ринку землі в процесі проведення земельної реформи. *Економіст*. 2018. № 9. С. 42-44.
10. Гатаулин А. М. Система прикладных статистико-математических методов обработки экспериментальных данных. М. : Изд-во МСХА, 2012. 251 с. С. 103-105.
11. Геєць В. М. Нестабільність та економічне зростання. НАН України; Інститут економічного прогнозування. К., 2015. 344 с.

12. Гончар И. В. Структура экспресс-анализа экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий. *Экономика и управление*. 2019. № 4 (23). С. 22-23.
13. Городинська Д. М. Теоретичні основи управління ефективністю підприємствами як економічний процес. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. Харків, 2013. Вип. № 612. С. 49-55.
14. Давидюк Т. В. Трудові ресурси, трудовий потенціал, робоча сила, людський капітал: взаємозв'язок категорій. *Вісник ЖДТУ*. № 1. 2010. С. 68-76.
15. Добровольська О. В. Економічний механізм регулювання економічної ефективності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2017. № 17. С. 13-15.
16. Досяк О., Кадієвський В. Інформаційні технології та оптимізація менеджменту в галузях АПК. К. : Аграрна наука, 2017. 102 с.
17. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. *Матеріали III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-28 травня 2014 р)*. Львів : Ліга-Прес, 2014. 256 с. С. 140-143.
18. Інноваційний розвиток підприємства : навч. пос. / за ред. П. П. Микитюка. Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с. С. 140-143.
19. Коблянська Г. Ю. Бобошко В. С. Організація внутрішнього аудиту на підприємстві. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 1. С. 95-99.
20. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : Навч. посіб. К. : Знання, 2008. 697 с. С. 57-59.
21. Колос І. В., Радіонова Н. Й. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства. *Проблема теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. Вип. 1 (25). 2013. С. 126-140.
22. Колпаков П.А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы : автореф. дис. ... канд. экон. наук. М., 2007. 25 с. С. 16-19.
23. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 4. С. 41-45.

24. Котляр М. Л. Оцінка фінансової ефективності підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів. *Фінанси України*. 2015. № 1. С. 113-116.
25. Лобас М. Г., Бойко В. І. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва як основний чинник його конкурентоспроможності. *Агроінком*. 2018. № 3-4. С. 23-27.
26. Лобова Н. В. Критерії економічної ефективності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2016. № 10. С. 65-68.
27. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства : нав. посіб. Львів. : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.
28. Лянной Г. Система экономической безопасности предприятия. *BOS - журнал о личной и коммерческой безопасности*. 2006. № 7. С. 16-19.
29. Лях Л. М. Визначення сутності фінансової ефективності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Полтавського державного с.-г. ін.-ту*. 2018. № 5. С. 102-104.
30. Лях Л. М. Про визначення основних критеріїв фінансової ефективності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2012. № 5. С. 42-47.
31. Лях Л. М. Про методику визначення коефіцієнтів фінансової ефективності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2015. № 2. С. 71-73.
32. Макаренко П. М., Чіп Л. О. Показники оцінки економічної ефективності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 24. С. 35-39.
33. Малік М. Й. Економічні засади аграрних перетворень. *Економіка АПК*. 2019. № 8. С. 20-25.
34. Манжула Є. В. Кооперація як фактор економічного та соціального розвитку. *Економіка*. 2015. № 28. С. 37-42.
35. Махначова Н. М., Семенюк І. Ю. Чинники та фактори впливу на ефективність використання трудових ресурсів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. № 8. С. 78-82.
36. Мельник Л. Ю. Основи підприємництва та ринкової економіки : навч. посіб. К. : Вища школа, 2015. 175 с.

37. Мельник Л. Ю., Семенова Л. Ю. Залежність економічної ефективності і ефективності аграрних господарств від їх розмірів. *Агросвіт*. 2010. № 9. С. 21-24.
38. Морозов О. О. Основные пути повышения экономической эффективности деятельности предприятия в условиях рынка. URL: https://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_43/Morozov%20O.O.%20Sovremennye%20tehnologii%20upravleniya%20organizaciyau.pdf. (дата звернення 10.09.2021).
39. Мочерний С. В. Політична економія : нач: посіб. К. : Знання, 2002. 437с. С. 144-146.
40. Нечепурний Н. В. Теоретичні аспекти сутності економічного стану сільськогосподарського підприємства. *Економіка АПК*. 2019. № 6 С. 77-83.
41. Основи формування та функціонування аграрного ринку : навч.посібник / за ред. І. М. Брюховецького. Суми, 2017. 288 с.
42. Покропивний С. Ф., Колот В. М. Підприємство: стратегія, організація, ефективність : навч. пос. К. : КНЕУ, 2018. 352 с.
43. Поліщук О. А. Теоретико-методологічні основи економічної ефективності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 8. С. 109-113.
44. Попов К. П. Проблемы рисков в системе экономической безопасности предприятия. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво: Зб. наук. праць Східноукраїнського державного університету*. 2013. Вип. 3. С. 89-91.
45. Раицкий К. А. Экономика организации (предприятия) : учебник. 4-е изд., перераб., и доп. М. : Издательство-торговая корпорация «Дашков и К°», 2013. 1012 с.
46. Раицкий К. А. Устойчивое развитие экономики. *Бизнес Академия*. 2012. № 1 (11). С. 2-12.
47. Руда О. Л. Розвиток і шляхи підвищення економічної ефективності зернової галузі. *Економіка АПК*. 2012. № 1. С. 35-39.

48. Свешникова М. С. Стратегія управління фінансовою ефективністю підприємства. *Фінанси України*. 2015. № 11. С. 148-152.
49. Сокіл О. Г. Дослідження впливу чинників на економічну ефективність сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 1. С. 21-25.
50. Троц І. В. Забезпечення економічної безпеки на підприємстві з метою попередження банкрутства. URL: <https://www.science-community.org/system/files/Trots.pdf>. (дата звернення 10.09.2021). С. 33-34, 15-25.
51. Хмелевський О. Оцінка якості прибутковості в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств машинобудування. *Економіст*. 2008. № 3. С. 50-53.
52. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства. *Наука молода*. 2010. №10. С. 178-181.
53. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. ... д-ра. екон. наук. К., 2010. 39 с.
54. Шляга О. В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf. (дата звернення 10.09.2021). С. 45-46.